

Leven zonder alcohol en drugs

Ge-zonder leven!!

Handboek
Op verhaal komen
Dramatherapie 1

trajectum

Colofon

Auteur
Met medewerking van
Supervisie en redactie
Illustraties
Omslag

Pieter Schut (Drama Therapeut)
Sylvia Michels en Klaartje Verhagen (co- trainers)
Morwenna Nieuwold, Maria Trentelman
Huib Jans C&I
Nynke van Foeken

Meer informatie via kenniscentrum@trajectum.info

Trajectum/ Kenniscentrum
Postbus 40012
8004 DA Zwolle
www.Trajectum.nl

© Copyright Trajectum 2019
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteur en Stichting Trajectum.

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Inhoudsopgave	3
Handleiding	5
Vaktherapie	6
1. Dramatherapie algemeen	6
1.1. Kernprocessen van dramatherapie	7
1.2. Probleemgebieden, doelstellingen en indicaties	8
1.3. Dramatherapie bij mensen met een LVB en middelenafhankelijkheid	9
1.4. Positionering Dramatherapie binnen GzL	10
1.4.1. Drama module 'Op verhaal komen'	10
1.4.2. Drama module 'Verhaal halen'	12
1.4.3. Inhoud en doelen van de Drama modules in schema	15
1.4.4. Productomschrijving 'Op verhaal komen'	16
De sessies	19
Sessie 1 Kennismaken met elkaar en met dramatherapie	21
Fase 1 Leren spelen – besloten structuur	27
Fase 1 Leren spelen – open structuur	33
Fase 2 Mise-en-scène spelen – een scene in beeld	39
Tussenevaluatie	45
Fase 3 De verslaving in beeld	51
Afsluiting, evaluatie en afscheid	57
Bijlagen	61

HANDLEIDING

INLEIDING

Dit handboek is geschreven voor dramatherapeuten en trainers van de drama therapeutische module 'op verhaal komen'. Het bevat het draaiboek van de module en informatie aangaande de organisatie en uitvoering ervan. Daarnaast is achtergrondinformatie over het behandelprogramma GzL, Vaktherapie en Dramatherapie, en de plaats van deze module daarbinnen, opgenomen. Aangeraden wordt de bijbehorende programmahandleiding van GzL te lezen m.n. voor instructies over de werkwijze voorafgaand aan en na afloop van de module (o.a. aanmelding, kennismakings- en intake gesprekken, verslaglegging, evaluatie, proces- en effectmeting).

Doelgroep

Het behandelprogramma Ge-zonder leven!! (GzL) is bedoeld voor cliënten met een licht verstandelijke beperking vanaf 18 jaar (in principe ook toepasbaar bij cliënten vanaf 16 jaar), die als gevolg van een (zeer) ernstige stoornis in het gebruik van een of meerdere middelen zijn opgenomen voor klinische behandeling. Bij het merendeel van de opgenomen cliënten is sprake is van complexe bijkomende somatische, psychiatrische en forensische problematiek. Het problematisch gebruik staat in samenhang met crimineel gedrag of een verhoogde kans op recidive en/of met maatschappelijke en persoonlijke teloorgang. Cliënten zijn opgenomen voor behandeling binnen een juridisch kader (TBS, PIJ, RM of overige categorieën veroordelingen) of op vrijwillige basis.

Beschrijving GzL en de opbouw

GzL is ontwikkeld voor klinische behandelafdelingen, duurt ongeveer twee jaar en is opgebouwd uit meerdere modules, die aansluiten op het leefklimaat. Het leefklimaat als leef- en leeromgeving wordt nadrukkelijk benut als een oefensituatie voor de cliënt, en is wat betreft inrichting en begeleidingsstijl aangepast op de LVB en verslavingsproblematiek. Het programma bevat drie elkaar opvolgende groepsgerichte modules, aangevuld met modulair vormgegeven vaktherapieën, die bijdragen aan ervaring en verdieping van het geheel.

De modules en vaktherapieën zijn gebaseerd op cognitief gedragstherapeutische principes, principes uit motiverende gespreksvaardigheden, dramatherapie en psychomotorische therapie en zijn aangepast aan de kenmerken en leerstijlen van de doelgroep. Met het doorlopen van de modules en vaktherapieën wordt bewerkstelligd dat cliënten besef krijgen van de noodzaak van verandering en gemotiveerd raken voor de behandeling van hun verslaving. Het behandelprogramma richt zich op het versterken van copingvaardigheden, sociale vaardigheden, zelfzorg en op het onderhouden van stabiliserende relaties.

GzL is opgebouwd uit 7 modules, waarvan drie cognitief gedragstherapeutische modules (CGT modules): 'Het Begin' (Motivatiemodule), 'Mijn Gebruik' en de 'Vaardigheidstraining', en 4 vaktherapeutische modules.

De vaktherapeutische modules zijn ondersteunend aan de drie CGT modules (zie onderstaand schema) . De eerste PMT module 'Klaar voor de start?!' en de eerste Drama therapeutische module, 'Op verhaal komen', sluiten aan bij en zijn ondersteunend aan de modules 'Het Begin' en 'Mijn Gebruik'.

De tweede PMT module 'Stevig staan!!' en de tweede drama-therapeutische module 'Verhaal halen' sluiten aan bij en zijn een ervaringsgerichte verdieping van de vaardigheidsmodule.

Elke module heeft een handboek voor de uitvoerders (trainers en vaktherapeuten) en losbladige werkboeken voor de cliënten.

CTG modules	Het begin	Mijn gebruik	Vaardigheidsmodule
PMT modules	Klaar voor de start		Stevig staan
Dramatherapie modules	Op verhaal komen		Verhaal halen

Vaktherapie

Met de herziening van de beroepenstructuur in de GGZ in 2001 werden creatief therapeuten (beeldend, drama-, dans- en muziektherapeuten en psychomotorische therapeuten ondergebracht in een cluster vaktherapeutische beroepen.

De doelstelling van de vaktherapie is het bewerkstelligen van verandering, ontwikkeling, stabilisatie of acceptatie op emotioneel, gedragsmatig, cognitief, sociaal of lichamenlijk gebied. Vaktherapieën kennen een eigen aard van middelen die aangewend worden om deze doelen te realiseren. Deze middelen zijn lichaams- en beweginggerichte werkvormen, beeldend werken, muziek, drama en dans. Zij worden gebruikt om de problematiek, klachten en/of het gedrag van cliënten 'al doende' aan de orde te laten komen en te beïnvloeden.

Vaktherapeuten kunnen ook begeleiding, training en voorlichting en preventief advies geven (bijvoorbeeld voorlichting geven over de invloed van alcohol op de motorische ontwikkeling).

Volgens het beroepsprofiel van de NVDT (2009) is een dramatherapeut iemand die een geregistreerde opleiding voor dramatherapie heeft afgerond, is ingeschreven als lid van de drama-beroepsvereniging die bij de FVB is aangesloten en ingeschreven is in het Register Vaktherapeutische Beroepen dan wel actief bezig is met de registratie.

1. Dramatherapie algemeen

(ontleend aan beroepsprofiel NVDT, 2009)

Dramatherapie is een specialistische behandelvorm die door het doelgericht en methodisch inzetten van drama- en theatervormen bij cliënten

veranderings-, ontwikkelings-, verwerkings- en/of acceptatieprocessen bewerkstelligt.

Dramatherapeuten behandelen cliënten met een breed scala aan psychosociale, emotionele- en gedragsproblemen en psychiatrische stoornissen. Met deze begrippen wordt ook verwezen naar ontwikkelingsstoornissen, (gevolgen van) lichamenlijke of verstandelijke beperkingen, psychosomatische klachten. De problematiek die door dramatherapeuten wordt behandeld heeft in het algemeen biologische, sociale-, emotionele en psychische componenten of achtergronden/oorzaken en kan zich afspelen binnen diverse levensgebieden. Cliënten kunnen tot alle leeftijdsgroepen behoren: kinderen, jeugd, volwassenen en ouderen. Dramatherapeuten bieden (proces)diagnostiek

voorafgaand aan de behandeling, individuele therapie, groepstherapie, partnerrelatietherapie en gezinstherapie.

Domeinafbakening op grond van de inhoud wordt beschreven aan de hand van **negen kernprocessen** die de identiteit en daarmee de eigen plaats die dramatherapie binnen de hulpverlening inneemt recht doet.

1.1. Kernprocessen van Dramatherapie

Lichamelijke expressie

De inzet van het lichaam in dramatherapie is vanzelfsprekend in het dramatisch handelen. Er is een directe relatie tussen lichaam en identiteit: het gebruik van het lichaam reflecteert gedrags- en denkpatronen die ontwikkeld zijn op basis van ervaringen. Mensen tonen met hun lichaam wat, hoe en in welke mate stimuli voor hen belangrijk zijn.

Dramatische projectie

Delen van het zelf of van ervaringen worden in het dramatische materiaal, zoals: rol, attributen, situatie, geprojecteerd. De binnenwereld wordt hierdoor op een gecontroleerde wijze geëxternaliseerd en kan in het spelen verkend en bewerkt worden.

De relatie tussen het dagelijkse leven en drama

De context binnen drama is fictief, de situatie verschilt van de werkelijkheid, maar het handelen, de gedachten en de gevoelens zijn 'realiteit'. Binnen dramatherapie worden deze gekenmerkt door 'reële gevoelens in een fictieve context'.

Empathie en distantie

De wisselwerking tussen dramatherapeutische empathie en distantie bepaalt de dynamiek van verandering in dramatherapie. De ontwikkeling van een empathische houding ten aanzien van een rol, object, dramatische situatie of activiteit is een therapeutisch proces op zichzelf. Distantie vormt de keerzijde van empathie. Distantie refereert aan een betrokkenheid die gericht is op denken, reflectie en perspectief. Het ontwikkelen van distantie kan ook een therapeutisch doel zijn. Een balans tussen empathie en distantie biedt speelruimte en kan met spelvormen geoefend worden.

Personificatie en impersonatie

De cliënt representeert zichzelf of delen van zichzelf via het dramatische materiaal. Dit kan zijn via een rol, impersonatie of via objecten, personificatie. Met de rol creëert de cliënt een personage dat een fictief of een bestaand persoon kan zijn. Via objecten kunnen symbolisch menselijke eigenschappen worden toegekend, waardoor er met meer distantie mee gespeeld kan worden.

De therapeutische presentatie

Als een probleem geïdentificeerd is, volgt er een manier binnen drama om dit in beeld te zetten, speelbaar te maken. Vervolgens zorgt het proces van het bedenken, vormgeven, oefenen en uitvoeren van het spel ervoor dat de cliënt de ruimte krijgt om het probleem te exploreren. Er is ook een mogelijkheid om een andere manier van omgaan met het probleem te spelen en de cliënt volledig de regisseur van de situatie te laten zijn.

Spelen

Binnen dramatherapie kan spelvrijheid bereikt worden. Het kan een cliënt terugbrengen bij de vrije expressie of hem juist leren dit te ontwikkelen. Er ontstaat een speelse relatie met de realiteit die meer ruimte biedt aan creativiteit, flexibiliteit en het heroverwegen van ideeën over de reële wereld.

Transformatie

Transformatie binnen dramatherapie is de weg van werkelijkheid naar spel. Zodoende kan er met dramatisch materiaal gespeeld worden binnen een dramatische realiteit. Er

kan geïmproviseerd worden en de cliënt kan dan nieuwe mogelijkheden van expressie, emoties en associaties beleven.

Het interactieve publiek

Het interactieve publiek heeft een belangrijke rol. Het gaat zowel over het kijken naar de ander, door de anderen bekeken worden als naar jezelf leren kijken (video, rolwisseling). Door de uitwisseling tussen toeschouwer en speler ontstaat een dynamisch proces van reflectie, inzicht, confrontatie en acceptatie.

1.2. Probleemgebieden, doelstellingen en indicaties

Expressie en beheersing van emoties

Hierbij wordt het evenwicht tussen enerzijds het vrijelijk uiten van emoties en anderzijds het beheersen ervan benadrukt. Er kan gebruik gemaakt worden van fantasie en verbeelding.

- Eigen emoties worden herkend en er kan vervolgens uitdrukking gegeven worden aan eigen belevingswereld in taal (mentaliseren), mimiek, stem, houding en beweging
- Gevoelens en het ordenen van gevoelens en emoties in relatie tot de problematiek kunnen beheerst worden
- Emoties zijn verwerkt en/of geaccepteerd
- Adequate agressiehuishouding is ontwikkeld

Ontwikkeling van het reflectievermogen

De regisseur in onszelf heeft overzicht en denkt rationeel, zelfs in tijden van emotionele betrokkenheid. Zij observeert en ontwikkelt keuzemogelijkheden. Dramatherapie biedt de mogelijkheid om deze vaardigheid te ontwikkelen door cliënten de regie te laten voeren over hun eigen spel. Hierbij ligt de nadruk op:

- Overzicht hebben en houden over situaties en prikkels uit de omgeving
- Doelgericht handelen
- Eigen verantwoordelijkheid nemen
- Consequenties van het handelen (h)erkennen
- Herkennen van cyclus van gedachten, gevoel en gedrag.

Uitbreiden van het rolrepertoire

Binnen het dagelijks leven kunnen we spreken van verschillend rolgedrag in diverse situaties. Wanneer iemand een te beperkt scala aan rolgedrag heeft, kan dit problemen opleveren in het functioneren.

In dramatherapie zijn de mogelijkheden tot het spelen van rollen onbeperkt. Hierdoor kan geëxperimenteerd worden met de identiteit: latent aanwezige aspecten van de cliënt kunnen ontdekt, geuit en geoefend worden met nieuwe vormen van gedrag. Hierbij ligt de nadruk op:

- Inlevingsvermogen, differentiatie tussen ik en de ander kunnen maken
- Ontdekken van de rollen die men doorgaans aanneemt
- Experimenteren met nieuwe rollen
- Verruimen van gedragsmogelijkheden
- Identiteitsontwikkeling
- Leren schakelen tussen verschillende rollen.

Bepaling, acceptatie en uitbreiding van het zelfbeeld

Er bestaat een relatie tussen rol en zelfbeeld. Hoe je jezelf ervaart, wordt middels projectie zichtbaar in de rollen die je speelt. Bij deze doelstelling ligt de nadruk op:

- Zelfacceptatie en zelfwaardering
- Vergroten zelfvertrouwen
- Effectbesef (actie–reactie mechanisme)
- Verbaliseren, rolontwikkeling
- Verbeteren van competentiebeleving.
- Samenvallen van zelfbeeld met het beeld dat de buitenwereld heeft

Sociale interactie en sociale vaardigheden

Het feit dat dramatische werkvormen primair samenwerking en interactie vereisen, maakt dramatherapie uitstekend geschikt voor het onderzoeken en vergroten van vaardigheden ten behoeve van sociale interactie.

Hierbij ligt de nadruk op:

- Het aangaan en onderhouden van contact met anderen
- Samenwerken/spelen en reageren op de ander
- Rekening houden met de ander of de andere groepsleden
- Vorm geven aan eigen autonomie
- Maken van keuzes en het stellen van grenzen in de interactie
- Presentatie
- Gebruik van lichaam en ruimte

1.3. Dramatherapie bij mensen met een LVB en middelenafhankelijkheid

Doordat de deelnemer met dramatherapeutische middelen een taal in handen krijgt die aansluit bij het sociaal-emotioneel niveau, is de inzet van dramatherapie niet gebonden aan intellectueel niveau, ontwikkelingsfase of talent.

Voor dramatherapie hoeft men niet goed te kunnen (toneel) spelen. Het draait om expressie en vormgeving, dus niet om kunst maar om het proces. Het accent ligt vooral op het doen (non-verbaal) en ervaren en minder op praten (verbaal).

Vanwege het veilige, lustvolle, spelmatige en uitnodigende appèl van dramatherapeutische materialen kan het mogelijk zijn dat ook minder gemotiveerde deelnemers in beweging komen. Juist de speelse context kan de deelnemer uit een passieve en negatieve gesteldheid weglukken.

Dramatherapie is gebaseerd op het idee dat het vermogen van de deelnemer om de situatie (weer) actief tegemoet te treden vergroot moet worden door de beleving van de situatie tot expressie te brengen. Door in het medium bezig te zijn komt de psyche van de deelnemer in beweging (Smeijsters, 2010).

De meerwaarde van dramatherapie wordt vooral tastbaar als er bij de deelnemer sprake is van een impasse in het handelen die om een min of meer beschermende, verhullende wijze van benaderen vraagt. Deze bescherming is prominent aanwezig daar er niet over gepraat hoeft te worden. De deelnemer speelt in zijn zelf gebouwde decor een zelf bedacht verhaal uit en laat door zijn spel-handeling zien hoe hij zijn verslaving heeft ervaren en deelt op non-verbale wijze zijn emotionele betrokkenheid daartoe met medespelers en groepsgenoten. Deze verhalen zijn veelal universele verslavingsthema's en worden door iedereen (h)erkend waardoor onderlinge saamhorigheid ontstaat. Ook

andere therapeutische factoren worden aangesproken waardoor 'beter worden' in de groep ontstaat.

1.4 Positionering van Dramatherapie binnen GzL

Er zijn twee Dramatherapeutische modules ontwikkeld. De eerste module, '**Op verhaal komen**', sluit aan bij en is ondersteunend aan de modules 'Het Begin' en 'Mijn Gebruik'. De tweede module '**Verhaal halen**', sluit aan bij en is een ervaringsgerichte verdieping van de vaardigheidstraining.

1.4.1. Drama module 'Op verhaal komen'

De titel '**Op verhaal komen**' doet recht aan de verslaafde deelnemer die moet wennen aan zijn nieuwe omgeving, deze moet leren accepteren en gemotiveerd moet worden om aan behandeling voor zijn verslaving te beginnen.

Door het 'doen alsof' karakter van de dramatherapie kan een veilige, vrije en spontane wijze van uiten ontstaan. Het is immers spel. Iedere deelnemer kan daardoor op geheel eigen wijze tot expressie (uitdrukking) en vormgeving (verwerking) komen.

Vanwege het veilige, lustvolle, spelmatige en uitnodigende appèl van drama-therapeutische materialen kan het mogelijk zijn dat ook minder gemotiveerde deelnemers in beweging komen. Juist de speelse context kan de deelnemer uit een passieve en negatieve gesteldheid weglukken. De meerwaarde van dramatherapie aan 'verslaafde' deelnemers wordt vooral tastbaar als er bij de deelnemer sprake is van een impasse in het handelen die om een min of meer beschermende, verhullende wijze van benaderen vraagt.

Met de groep, in de verschillende dramatherapeutische werkvormen, plezier beleven zorgt voor ontspanning, plezier en verbondenheid. Hierdoor ontstaat het vertrouwen dat nodig is om in de groep in dramatherapie aan eigen probleem/verslavingssituaties te kunnen gaan werken. De deelnemers vertellen elkaar op den duur hun 'verslavings'-verhaal en groepsgenoten spelen daar graag een actieve rol in. Iets voor elkaar kunnen doen/betekenen, het altruïsme groeit. Het op afstand 'als toeschouwer' kijken naar het spel van een groepsgenoot en kunnen zien en horen hoe groepsgenoten in vergelijkbare, 'verslavende' situaties hebben gereageerd, geeft steun, inzicht en herkenning. Deelnemers geven aan dit als stimulerend te ervaren waardoor een intrinsieke motivatie tot behandeling groeit.

De module bestaat uit 3 fases (niet te verwarren met de behandelfasering).

Deelnemers met verslavingsproblematiek laten vaak vermijdend en ontwijkend gedrag zien. Vaak duurt het lang voordat een deelnemer kritisch naar zichzelf durft te kijken en durft te voelen. In eerdere, moeilijke fases in het leven, is het 'voelen' vaak uitgeschakeld. Soms is therapie dan niet leuk en juist spannend waardoor de deelnemer in dramatherapie niet 'zomaar' spelend zal gaan ervaren waardoor een voorzichtige, gestructureerde en veilige opbouw in dramatisch spel is geboden; fase 1 en 2.

Fase 1

De nadruk in fase 1 ligt op vertrouwd raken met spel, de therapeuten en de andere deelnemers.

Doelstellingen zijn:

- Ontdekken en leren ontwikkelen van 'gevoel voor' drama door te (leren) spelen, decor te bouwen, licht en geluid te gebruiken.
- Plezier beleven en succeservaring opdoen in het samen spelen en samenwerken
- Jezelf leren uitdrukken en vormgeven in dramatherapie door het spelen van een rol
- Veiligheid ervaren, er mogen zijn.

De opbouw in de spel oefeningen, de rol van de dramatherapeut en de groep dagen deelnemers uit om op de spelvloer te komen. De dramatherapeut heeft vooral een steunende werkwijze. Plezier hebben is nodig om op het speelveld te (durven) komen. Doordat in de opbouw niet direct het accent op persoonlijke situaties wordt gelegd ervaren deelnemers veiligheid. Binnen deze veiligheid introduceren deelnemers vaak zelf situaties die in de dagelijkse praktijk als probleem worden ervaren waardoor fase 2 kan worden ingeluid.

Fase 2

In fase 2 gaat het spel al meer over verslaving, maar nog niet direct over de eigen ervaring van de deelnemer.

Doelstellingen in deze fase:

- Veiligheid in spel ervaren
- Spelen en praten over verslaving 'in het algemeen'
- Ervaren en (h)erkennen van craving in spelsituaties

Er worden situaties gespeeld die gebaseerd zijn op ervaringen van de deelnemers met verslaving als thema. De kennis over verslaving wordt vergroot en gedeeld met elkaar waardoor meer (h)erkenning en besef/bewustzijn ontstaan.

De eerder beschreven rol van de dramatherapeut en de groep is blijvend belangrijk, de dramatherapeut heeft vooral een pragmatisch structurende attitude. Door dergelijke spelen te ervaren en door over de spelinhoud en spelhandelingen te praten ontstaat meer probleembesef bij de deelnemers. In dit stadium kan verbinding worden gelegd met meer persoonlijke ervaringen met verslaving, fase 3 kan worden geïntroduceerd.

Fase 3

In deze fase worden expliciet eigen ervaringen met verslaving van deelnemers gebruikt in spel. De deelnemer brengt een eigen verhaal over zijn verslaving in beeld, in één of meerdere scènes. Door de scène(s) te spelen wordt elke handeling zichtbaar en voelbaar. De ervaring maakt gedachten, gevoelens, handelingen en fantasieën inzichtelijk. Deze scènes worden door de gehele groep gespeeld, beleefd en ervaren waardoor een platform ontstaat voor het met elkaar delen en bepraten van eigen gebruik. Er ontstaat een zeer grote onderlinge emotionele betrokkenheid, waardoor gewerkt kan worden aan onderstaande doelstellingen:

- Benoemen en in kaart brengen van eigen risicovolle situaties
- Op speelse wijze reflecteren op eigen ingebrachte verhalen in zelf vormgegeven spelen.
- Emoties ervaren en verwoorden
- (leren) Delen en praten over eigen gebruik
- Doorbreken van isolement en vermijding
- (h)Erkennen van trek/ craving
- Voor- en nadelen van gebruik benoemen
- Ontwikkelen van probleembesef en bereidheid het aan te pakken

- Deelnemer leert keuze te maken tot stoppen of doorgaan met zijn verslaving

Rol van de dramatherapeut

'Als de dramatherapeut zich openstelt en wat meer van zichzelf laat zien, dan ga ik dat ook doen'.

De therapeut heeft een 'holding en containing' attitude. De therapeut speelt altijd mee, regisseert en bewaakt het overzicht in spel en over de spelers. De deelnemer moet zich veilig en beschermd voelen en het gevoel krijgen er te mogen zijn. De deelnemers worden uitgenodigd en gestimuleerd om het speelveld op te gaan. De dramatherapeut is rolmodel en kan door zijn houding, open en kwetsbaar en met humor naar zichzelf en situaties kijkend, de spanning en druk bij deelnemers wegnemen. Zij voelen zich meer op hun gemak waardoor er bereidheid ontstaat om in actie te komen.

Gezien worden en aandacht krijgen worden door de deelnemers als belangrijk ervaren om uitgenodigd te worden deel te nemen aan dramatherapie. De therapeut heeft aandacht voor die situaties die de deelnemer bespreekt en koppelt deze aan spelsituaties. Als de dramatherapeut voor deelnemers aan situaties kan refereren die eerder besproken zijn, draagt dat bij aan het gevoel van erkenning en waardering.

Rol van de groep

'In elkaars verhalen spelen, dingen verzinnen die een ander moet spelen, dat zijn oefeningen waar je met elkaar een team van wordt en dat team heb je nodig'.

Het wordt door de deelnemers vooral in het begin van de module als spannend ervaren om met dramatherapie, maar ook met mededeelnemers aan de slag te gaan.

Met de groep in de verschillende dramatherapeutische werkvormen plezier beleven zorgt voor ontspanning, plezier en verbondenheid. Hierdoor ontstaat het vertrouwen dat nodig is om in de groep in dramatherapie aan eigen probleem/verslavingsituaties te kunnen gaan werken. Deelnemers vertellen elkaar hun 'verslavings'-verhaal en groepsgenoten spelen daar graag een rol in. Iets voor elkaar kunnen doen/ betekenen, het altruïsme groeit. Het op afstand 'als toeschouwer' kijken naar het spel van een groepsgenoot en kunnen zien en horen hoe groepsgenoten in risicovolle situaties hebben gereageerd, geeft steun, inzicht en herkenning. Deelnemers geven aan dit als stimulerend te ervaren: *"Als hij het kan dan kan ik het ook"*

Rol van de co therapeut

Om de veiligheid te waarborgen heeft een vaste co therapeut met kennis op het gebied van verslaving de voorkeur. Bij GzL is dit de trainer, die goed op de hoogte is van het programma en de deelnemers kent vanuit de modules. De cotherapeut kan daardoor deelnemers en dramatherapeut ondersteunen in het leggen van verbindingen met de inhoud van de modules.

Het is tevens van belang dat de cotherapeut affiniteit heeft met het medium dramatherapie en op constructieve wijze een bijdrage kan leveren als rolmodel en speler (zie ook bijlage 3).

1.4.2 Drama module 'Verhaal halen'

De tweede module '**Verhaal halen**', sluit aan bij en is een ervaringsgerichte verdieping van de Vaardigheidstraining. Deze module is vooral gericht op het ontwikkelen, verstevigen en eigen maken van copingstrategieën tegen de verleiding van middelengebruik.

Er wordt gebruik gemaakt van de methodiek 'Terugspeeltheater'. De oorspronkelijke en internationale term voor Terugspeeltheater is Playback Theatre. Grondlegger van deze theatervorm is de Amerikaan Jonathan Fox. Hij raakte geïnspireerd door de eeuwenoude traditie van 'storytelling' in Nepal en de grote, verbindende kracht daarvan in een gemeenschap. Daarnaast had hij ervaring met improvisatietheater en psychodrama. Gecombineerd maakt dat er door middel van improvisaties grote en kleine verhalen van mensen uit het publiek gespeeld en verbeeld werden. Door het persoonlijke karakter van die verhalen van mensen uit het publiek ontstond vanzelf een grote mate van diepgang en zorgvuldigheid.

Terugspeeltheater is een theatervorm, waarbij verhalen, belevenissen en ervaringen van vertellers centraal staan. Door middel van improvisatie, beelden, muziek en geluid wordt er teruggespeeld wat de verteller vertelt. Daardoor ontstaat er een verbinding tussen alle deelnemers. Men herkent (onderdelen van) elkaars verhalen of het roept herinneringen op aan een andere gebeurtenis.

Terugspeeltheater is wereldwijd erg succesvol, vooral door de laagdrempeligheid, en wordt voor vele doeleinden gebruikt. Zo werd terugspeeltheater na rampen als de tsunami (2004) en de orkaan Katrina (2005) ingezet om ervaringen te verwerken.

Jonathan Fox schrijft: "In de meeste families dragen velen van ons een koffer met zich mee. Voor velen van ons, in onze samenlevingen, in onze landen, bestaat een dergelijke koffer. Ik hoop dat Terugspeeltheater een plek kan zijn, waar mensen hun koffer durven openen in aanwezigheid van familie, vrienden en/of collega's. Zodat er meer begrip voor elkaar kan ontstaan en het lijden in de wereld een beetje verzacht kan worden".

In de module 'verhaal halen' worden de persoonlijke verhalen van de deelnemers teruggespeeld, een beleving die hen onderling verbindt. Om de kern van een verhaal duidelijk te krijgen, worden vragen gesteld en wordt het verhaal van de deelnemer zo realistisch mogelijk gespeeld. Het accent/de essentie van het verhaal wordt zo concreet mogelijk gespeeld. Zo nodig wordt de kern van het verhaal vergroot, verstevigd of afgezwakt, en als meest impliciete onderdeel van het verhaal behandeld. Samen kijken naar teruggespeelde verhalen geeft (h)erkenning, begrip en meer onderlinge openheid. Abstracte thema's worden concreet en gevoelige onderwerpen bespreekbaar.

Door het toepassen van adequatere vaardigheden, in terugspeeltheater veelal wensen genoemd, kan een andere afloop worden gerealiseerd. Dit werkt helend en egoversterkend.

Bij terugspeeltheater is er altijd respect, onvoorwaardelijke acceptatie en aandacht voor de individuele beleving van de verteller. Geen discussie, geen oordelen, geen beschouwingen, alleen luisteren en kijken naar ervaringen van elkaar. Dit geeft veiligheid. De vertellers krijgen de kans om zichzelf open te stellen en zichzelf te zijn.

Deelnemers zijn zowel verteller als speler als publiek. Teruggespeelde verhalen geven de deelnemers inzicht, (h)erkenning, begrip en onderlinge openheid. Doordat ervaringen vanuit een ander perspectief worden belicht, is het verhelderend en draagt het bij aan de bespreekbaarheid, verwerking en verdieping van de verschillende thema's.

Terugspeeltheater doet een appèl op universaliteit en herkenbaarheid. Deelnemers ervaren dat ze niet de enige zijn met een bepaald gevoel, een bepaalde gedachte of een probleem. Al doende zal de deelnemer zelf ideeën en oplossingen aandragen voor zijn eigen situatie waarmee zijn egosterkte zal toenemen. Door gebruik te maken van de surplus-reality (de mogelijkheid iets te laten gebeuren dat in werkelijkheid niet gebeurt) kan de deelnemer zijn copingstrategieën vergroten.

Door de rol van speler op zich te nemen en het verhaal van de ander terug te spelen, betekent men iets voor de ander en wordt het altruïsme, het gevoel iets voor een ander te kunnen betekenen, bevorderd wat het zelfbeeld positief beïnvloedt (Yalom, 1978). Terugspeeltheater is een combinatie tussen aan de ene kant het gevoelsmatig beleven van een situatie en aan de andere kant het afstand nemen via bewuste waarneming en reflectie.

De rol van de dramatherapeut en cotherapeut

Aanbevolen wordt om deze module te laten uitvoeren door een ervaren dramatherapeut(e) die kennis heeft over verslavingsproblematiek en de methodiek 'terugspeeltheater', samen met een co-therapeut, bij voorkeur de module trainer.

De co-therapeut is goed op de hoogte van het programma en kent veelal de deelnemers vanuit de modules. De co-therapeut kan daardoor deelnemers en dramatherapeut ondersteunen in het leggen van verbindingen met het in de modules geleerde.

De dramatherapeut neemt de rol van regisseur op zich en draagt zorg voor de condities die nodig zijn. Met betrekking tot de vormgevingsaspecten en het gebruik van de techniek dient de therapeut directief te zijn (faciliteren en structureren).

De co-therapeut is uitnodigend, positief stimulerend, speelt de moeilijkere rollen, legt verbinding tussen de vaardigheidstraining en deze module.

Beiden zijn rolmodel, steunend, structurerend, bemoedigend, directief en adviserend en dragen zorg voor de veiligheid en vertrouwelijkheid in de groep.

Belangrijk voor beide therapeuten is dat zij ervaring met groepen hebben, zich kunnen inleven in de gevoelens en behoeften van de deelnemers, kennis en kunde hebben betreffende verslaving bij mensen met een licht verstandelijke beperking, aansluiten in taalgebruik bij de deelnemers en motiverende gesprekstechnieken beheersen.

1.4.3 Inhoud en doelen van de Drama modules in schema

Stadium van gedragsverandering	Doelen van de Dramatherapie	Trainingen & onderwerpen
Voorbeschouwing	Vergroten en/of ontwikkelen van probleembesef en (dus) motivatie voor verandering.	Module `Op verhaal komen` Probleembesef vergroten Verslaving en craving bespreekbaar te maken, leren ervaren/ omgaan met
Overwegen	Cliënten aan het denken zetten over hun gebruik Vergroten van ambivalentie	Module `Op verhaal komen` Kennis vergroten over eigen gebruik Begin maken met een analyse van eigen gebruik
Vorbereiden en beslissen	Vergroten van ambivalentie Ontwikkelen van veranderbereidheid Cliënten besluiten gedrag te veranderen	Module `verhaal halen` De deelnemer leert zijn verhaal over `verslaving` te vertellen, te delen en spelen met anderen en een wens tot een andere afloop toe te passen. Verminderen negatief zelfbeeld Bewust worden en ervaren van aspecten in de interactionele dynamiek, Leren herkennen van symptomen Vergroten van copingstrategieën Zicht krijgen op eigen agressief, assertief en subassertief gedrag
Uitvoeren, volhouden	Volhouden van verandering Beheersen en kunnen toepassen van de vaardigheden	`Verhaal halen` Herkennen van lastige situaties Eigen maken en toepassen van geleerde vaardigheden

1.4.4. Productomschrijving 'Op verhaal komen'

Vorm

Pragmatisch structurerend en directief klachtgericht, waar mogelijk focaal inzichtgevend.

Rationale

Als er sprake is van verslavingsproblematiek in combinatie met psychiatrische problematiek en cognitieve beperkingen, kunnen cliënten profiteren van een ervaringsgerichte, non-verbale leerstijl als aanvulling op de leefstijltraining verslaving.

'Op verhaal komen' doet recht aan de verslaafde deelnemer die moet wennen aan zijn nieuwe omgeving, deze moet leren accepteren en gemotiveerd moet worden om aan zijn behandeling verslaving te beginnen.

Voor de nieuwe deelnemer in dramatherapie is het belangrijk om via laagdrempelige en plezierige spelen succeservaringen te kunnen opdoen. Daardoor kan de deelnemer ervaren dat hij er mag zijn.

Het vertrekpunt binnen dramatherapie is het verkrijgen en het maken van spelcontact. Uiteindelijk vertellen deelnemers hun eigen verhaal en brengen zij hun verslaving in beeld in één of meerdere scènes waardoor een andere kijk op hun verslaving kan ontstaan. Zij komen op verhaal.

Indicaties

- Stoornis in het gebruik van middelen
- Cliënt is in de beginfase van zijn behandeling binnen het programma verslaving.

Contra-indicaties

- Sterke antisociale persoonlijkheidstrekken of andere aspecten die de veiligheid in de groepsdynamiek verstoren.
- Acute psychotische klachten.
- Geen onderscheid kunnen maken tussen realiteit en fantasie.
- Dusdanig gebrek aan motivatie en probleembesef dat een acceptabele opkomst, aanwezigheid en deelname niet in de lijn der verwachting ligt.

Doelen

Algemeen

- Vergroten en/of ontwikkelen van probleembesef en (dus) motivatie voor verandering/ bereidheid tot veranderen.

Specifiek

- Kennismaken met en wennen aan een therapeutisch klimaat en therapeutische thema's.
- Zelfkennis, zelfvertrouwen en zelfreflectie vergroten. Eigen gedragspatronen herkennen.
- Bovenstaande doelen kunnen koppelen aan (eigen) verslaving (-sgedrag).

Interventies

De therapeut heeft een uitnodigende, steunende en daar waar nodig confronterende attitude. Daarbij draagt hij zorg voor een klimaat waarin de deelnemer zich kwetsbaar kan opstellen, open kan zijn over (verslavings-)problematiek en zich veilig genoeg voelt zich in een groepsdynamische context te bewegen.

Randvoorwaarden

- Cotherapeut verbonden aan het programma verslaving, bekend met de deelnemers en affiniteit met medium dramatherapie
- Een goed geoutilleerde dramatherapie ruimte
- Mogelijkheden om beeld op te nemen en terug te kijken.
- Groepsgrootte maximaal zes personen.

Behandelduur en frequentie

De training start met een kennismakingssessie. Vervolgens worden drie fasen doorlopen. Fase 1 heet leren spelen en neemt 3 sessies in beslag. Fase 2, mise-en-scène, duurt 2 tot 3 sessies. Na fase 2 wordt 1 sessie besteed aan een tussenevaluatie. In de derde fase, verslaving in beeld, wordt in 1 à 2 sessies per deelnemer het eigen verhaal van de deelnemer gespeeld. De laatste sessie staat afsluiting en afscheid centraal.

Uitgaande van een groep van 6 deelnemers bestaat de module uit minimaal 14 en maximaal 21 sessies van minimaal 60 minuten, eenmaal per week, volgens een vooraf vaststaand protocol.

Eindtermen

De deelnemer heeft voldoende (minimaal $\frac{3}{4}$) sessies bijgewoond en hierin een positieve ontwikkeling doorgemaakt ten aanzien van een of meerdere van bovengenoemde doelstellingen.

Daar waar cliënt niet voldoet aan de eindtermen, kan gekozen worden de module te herhalen of andere therapeutische middelen in te zetten.

'Op verhaal komen'

Verslavingsmodule Drama Therapie De Sessies

SESSIE 1 KENNISMAKEN MET ELKAAR EN MET DRAMATHERAPIE¹

Doelen

- De deelnemer maakt kennis met de andere deelnemers, met de dramatherapeut en met de cotherapeut.
- De deelnemer weet wat het doel en de inhoud van de module is.
- De deelnemer maakt kennis met de vijf basisgevoelens
- De deelnemer praat over gevoelens

Vorbereiding

Voor deze sessie zijn de volgende materialen nodig:

- Koffie, thee en verdere benodigdheden.
- Contract voor gebruik van audiovisuele middelen
- Ev. flap-over en stiften
- Papier, tijdschriften, lijm, schaar, pennen
- Deelnemersvolgkaart (bijlage 1).

Suggesties voor de therapeut

Bij deze eerste sessie is het vooral van belang aandacht te besteden aan de sfeer. Deelnemers vinden het vaak spannend, voor sommigen is het de eerste kennismaking met dramatherapie. Zorg er als therapeut en cotherapeut voor dat je deelnemers op hun gemak stelt, structuur biedt en een veilige sfeer creëert. Respect en belangstelling tonen en een steunende, accepterende houding dragen daaraan bij. Vertel dat jij je voor kunt stellen dat het best spannend is om hier te zijn: een nieuwe module, een nieuwe groep en nieuwe begeleiders dat moet altijd weer wennen zijn. Dat doen we samen.

Vaak zijn deelnemers bang om over hun verslaving te praten. Het kan zijn dat ze trek (craving) ervaren wanneer ze over alcohol en drugs praten. Benoem dat dit kan optreden en vraag er tijdens de module regelmatig naar (met name wanneer je signalen van trek ziet bij de deelnemers).

Ook kan het zijn dat deelnemers liever niet over het verleden willen praten (ze hebben vaak het nodige meegemaakt). Maak ook dit indien nodig bespreekbaar. Door angst of andere factoren kan er weerstand bestaan bij de deelnemers. Zorg dat je deze weerstand (h)erkent en ga geen strijd aan. Probeer waar mogelijk weerstand weg te nemen door de deelnemers serieus te nemen en hun aanwezigheid te bekrachtigen.

Leg de nadruk op spelen, praten kan worden gezien als afweer tot spelen.

Deelnemers weten als geen ander hoe het is om verslaafd te zijn en kunnen met die ervaring elkaar goed begrijpen en ondersteunen. Ook kunnen ze elkaar helpen bij het nemen van een beslissing over hun gebruik. Zorg dat je deze deskundigheid van de deelnemers benut!

¹ Vaak bestaat een groep uit deelnemers die elkaar al kennen van de leefstijltraining. Kennismaking onderling is dan niet meer nodig. Kennismaking met de dramatherapeut en met het medium zijn wel van toepassing.

5 min. Aanvang van de sessie; welkom

- ◆ Heet iedere deelnemer deze eerste keer persoonlijk welkom (zorg dat je hun namen kent!)
- ◆ Vraag deelnemers om aan tafel plaats te nemen
- ◆ Bied deelnemers koffie of thee aan
- ◆ Stel je zelf als therapeut voor
- ◆ Vraag aan de cotherapeut om zich voor te stellen (indien nog niet bekend bij de deelnemers)
- ◆ Als deelnemers elkaar niet kennen: vraag deelnemers zich aan elkaar voor te stellen
- ◆ Als deelnemers al eerder samen module hebben gevolgd: vraag hoe het de afgelopen periode met een ieder is gegaan

10 min. Uitleg dramagroep; doelen, inhoud en spelregels

We hebben nu kennisgemaakt met elkaar en weten waarom iedereen bij deze module zit. Wij zullen nu wat uitleggen over de module.

- ◆ Leg uit wat de doelen van de module zijn.
- ◆ Leg uit wat de inhoud is van de module.

Vandaag beginnen we met de module 'Op verhaal komen'. Deze module hoort bij de Motivatietraining en bij Mijn Gebruik. In deze dramamodule leer je je verslaving (nog) beter kennen.

Sommigen van jullie zijn al eens eerder bij dramatherapie geweest, voor anderen is dit de eerste keer. De module houdt in dat jij leert spelen en in spel leert uiten/vorm te geven aan wat jij interessant vindt.

In dramatherapie doe je dat door rollenspel. Wie kan daar een voorbeeld van noemen?

In spel heb je een regisseur die verhalen en scènes bedenkt. Met zijn allen gaan we dan een verhaal spelen en daar maken we een filmpje van, jouw eigen film. Dat klinkt enger dan het is, je zult zien dat dit ons gaat lukken en dat je daar verschrikkelijk trots op kunt zijn.

Ook leer je de 5 basis gevoelens (blij, bedroefd, bang, beschaamd en boos) en drie G's (gebeurtenis, gevoel, gedrag) (her)kennen, want deze komen automatisch voor in de verhalen en scènes die we zelf gaan maken.

- ◆ Vraag naar persoonlijke leerdoelen van de deelnemers

Dit is heel in het kort waar de module over gaat en wat je erin kunt leren. Maar...misschien hebben jullie zelf ook ideeën over wat je zou willen leren in deze module. Wie wil daar iets over zeggen?

- ◆ Noteer eventueel persoonlijke leerdoelen en besteed hier gedurende de module aandacht aan
- ◆ Neem de praktische regels door met de deelnemers.

Om de module goed te laten verlopen, is het belangrijk dat we een aantal afspraken met elkaar maken. Het is bijvoorbeeld belangrijk om te proberen alle sessies aanwezig te zijn. Als je er één mist, dan is het de volgende keer moeilijker om te snappen waar het over gaat. Als je echt niet kunt komen, bel dan even. Wat ook een belangrijke afspraak is, is

op tijd komen. Zo zorgen we ervoor dat we alle tijd goed gebruiken. Bovendien is het storend als je later binnenkomt.

Als je iets niet begrijpt of niet wilt doen, geef het dan altijd aan. Alle vragen mogen gesteld worden!

Dit zijn een aantal afspraken die wij belangrijk vinden. Wie wil er nog wat aanvullen?

- ◆ Vraag of deelnemers de afspraken binnen dramatherapie nog kennen en vul indien nodig aan

Binnen dramatherapie hebben we ook nog een paar andere afspraken. Wie weet ze nog? We draaien altijd het bordje op de deur om van 'Welkom' naar 'Niet Storen'. Zo weten we zeker dat er geen mensen binnen lopen tijdens ons spel. We hebben ook een vaste indeling: eerst vertellen we kort aan elkaar hoe het gaat, vooral om te weten te komen of iedereen mee kan spelen. Daarna gaan we over naar het spel op de spelvloer. We sluiten weer af aan tafel, waar we kort en krachtig praten over hoe jullie het vonden om te spelen. Wat verder belangrijk is, is dat we in spel een time-out hebben. Hiermee kun je het spel stopzetten als je daar behoefte aan hebt. We stappen dan uit het spel en worden weer onszelf. Als laatste is het belangrijk om af te spreken dat je elkaar in het spel geen pijn mag doen, dus niet slaan e.d.

- ◆ Vertel deelnemers over het gebruik van audiovisuele middelen tijdens de module

We maken gebruik van opnames met de videocamera. We nemen wat we spelen op. Dit kijken we terug. Het is een belangrijke manier om te leren, door te kijken naar jezelf en naar anderen.

- ◆ Laat deelnemers hiervoor een contract tekenen

Het is nodig dat jullie toestemming geven voor het filmen. We gebruiken de filmpjes alleen voor onszelf, dus anderen krijgen de filmpjes niet te zien. We willen jullie vragen om daarvoor dit formulier te tekenen.

2 min. Inleiding huidige sessie; uitleg doelen, inhoud en werkvorm

Deze eerste sessie gaan we het hebben over gevoelens. Maar wat is eigenlijk gevoel?

- ◆ Vraag aan de deelnemers of zij weten wat gevoelens zijn en of zij er een paar kunnen noemen.

Het is iets wat je voelt, hoe je jezelf voelt. Een moeilijker woord voor gevoel is ook wel emotie. Gevoelens zijn vaak best moeilijk te herkennen. Vooral als je gewend bent om gevoelens weg te stoppen, bijvoorbeeld met alcohol of drugs. Maar je gevoel verdwijnt niet als je gebruikt. Het wordt vaak alleen maar sterker. En als je stopt met gebruik dan komt het dubbel en dwars terug. Des te meer reden om maar weer verder te gebruiken! En zo is de cirkel rond. Wie herkent dit?

Omdat het zo moeilijk is gevoelens te herkennen, maar ze wel belangrijk zijn, in het spel en in het echte leven, gaan we er vandaag over praten en mee oefenen.

Sessiekern

Tijd	Doelen	Inhoud	Middelen
10 min	De deelnemer maakt kennis met de vijf basisgevoelens	<p>I. Vertel de deelnemers over de 5 B's (Blij, Boos, Bang, Bedroefd, Beschaamd)</p> <p><i>Er zijn heel veel verschillende gevoelens. Al die verschillende gevoelens zijn in te delen bij 1 van de 5 B's. B staat voor basisgevoelens. Wie kent deze al en kan ze opnoemen?</i></p> <p>◆ Laat de deelnemers zoveel mogelijk zelf bedenken en vul aan wat ontbreekt.</p> <p><i>De 5 B's zijn: blij, boos, bang, beschaamd en bedroefd. Blij is dus één van de 5 basisgevoelens. Er zijn heel veel soorten blij. Je kunt opgelucht zijn, vrolijk, gelukkig, tevreden en ga zo maar door. Het ene gevoel is heel sterk, zoals gelukkig, terwijl tevreden zijn veel minder sterk is.</i></p> <p>II. Vraag deelnemers naar voorbeelden bij de 5 B's. Vul desgewenst aan.</p> <p><i>Dit geldt ook voor boos (zwak is geïrriteerd, sterk is laaiend), bang (zenuwachtig/gespannen tot doodsbang), beschaamd (verlegen tot je dood schamen) en bedroefd (teleurgesteld tot verscheurd van verdriet).</i></p>	Ev. flap-over, stiften
30 min.	De deelnemer maakt kennis met de vijf basisgevoelens	<p>I. Stel voor om met de opdracht te beginnen.</p> <p><i>We gaan een collage, een soort kunstwerk, maken over gevoelens, de 5 B's. Jullie krijgen zo allemaal een groot vel papier, schaar en lijm. Hier leg ik tijdschriften neer. De bedoeling is dat je 5 plaatjes uitzoekt waarvan jij vindt dat ze bij de B's horen. Knip deze uit en plak ze op het papier.</i></p> <p>◆ Vraag na of de opdracht duidelijk is</p>	Papier, tijdschriften lijm, schaar
20 min.	De deelnemer maakt kennis met de 5 B's De deelnemer praat over gevoelens	<p>I. Vraag de deelnemers om bij elk gevoel een klein verhaaltje over het verhaal achter het gevoel te schrijven.</p> <p>II. Vraag de deelnemers welk plaatje bij welk gevoel hoort en waarom zij deze hebben uitgekozen.</p> <p>III. Laat elke deelnemer zijn naam noteren op de collage.</p>	Pennen

1 min. Samenvatting

We hebben vandaag kennis gemaakt met elkaar. We hebben het gehad over wat de bedoeling is van deze groep. We hebben afspraken gemaakt met elkaar. Het grootste gedeelte van de sessie hebben we geoefend met het herkennen van de 5 B's. We hebben een collage gemaakt met blij, boze, bang, beschaamd en bedroefd situaties. Het is moeilijk maar ook belangrijk om gevoelens te herkennen en te uiten, daarom hebben we er deze eerste sessie goed bij stilgestaan.

2 min. Evaluatie

- ◆ Vraag de deelnemers naar hun mening over deze sessie. Geef elke deelnemer de gelegenheid kort iets te zeggen.
- ◆ Geef elke deelnemer feedback op iets wat ze goed hebben gedaan vandaag, zodat ze met een goed gevoel weggaan

Deelnemersvolgkaart

- ◆ Vul het formulier (samen met de deelnemer) in.

Afsluiting

- ◆ Sluit af met de deelnemer te bedanken en een goede week toe te wensen.

Terugkoppeling

Stuur de deelnemersvolgkaart en eventuele aanvullende informatie naar het (professionele) netwerk van de deelnemer.

Bij problemen wordt er contact opgenomen met het (professionele) netwerk in overleg met de deelnemer.

Aantekeningen

FASE 1 LEREN SPELEN – BESLOTEN STRUCTUUR

Doelen

- De deelnemer ervaart spelplezier
- De deelnemer deelt spelplezier
- De deelnemer kent de spelruimte
- De deelnemer kan een kort gesprekje voeren tijdens de spelsituatie
- De deelnemer en de therapeut bouwen contact op met elkaar (doorlopend in fase 1)

Voorbereiding

Voor deze sessie zijn de volgende materialen nodig:

- Koffie, thee en verdere benodigdheden
- Materiaal telefoonspel:
 - twee kamerschermen
 - twee telefoons
 - twee speelblokken en twee speelstoelen
 - theaterlampen en muziek
 - besloten opdrachtkaarten appellerend aan vrolijke gevoelens
 - open opdrachtkaarten
- Deelnemersvolgkaart (bijlage 1)

Suggesties voor de therapeut

Houd weer rekening met craving en weerstand. Maak dit indien mogelijk (en wenselijk) bespreekbaar (zie sessie 1).

Meestal is het voldoende één sessie te oefenen met de besloten spelstructuur.

Zorg ervoor dat het materiaal voor het telefoonspel gestructureerd en geordend in de ruimte staan, zodat deelnemers overzicht hebben en makkelijker in spel kunnen komen.

Hulp vragen kan voor de deelnemer een zeer lastige en/of beschamende ervaring zijn, zeker ook voor cliënten met verslavingsproblematiek die vaak gewend zijn het alleen te doen. Als therapeut kun je de deelnemer ondersteunen door het spel stop te zetten, een time-out te vragen, gezamenlijk het spel te spelen of je hulp aan te bieden. Hierdoor verlaag je de drempel voor hulp vragen en help je deelnemers zich veilig voelen.

In deze fase van de module zijn deelnemers vaak onvoldoende gewend aan en bekend met het spelen. Hierdoor kunnen zij de behoefte hebben het gehele spel en hun handelingen daarin te rationaliseren. Hierdoor kan het spel vastlopen. Wees je als therapeut bewust van dit gevaar en speel er op in door deelnemers terug te brengen tot ervaren en voelen van het spel.

Ook kan het zijn dat de deelnemer het te spannend vindt om te spelen. Houd hiermee rekening door laagdrempelig te zijn. Een deelnemer wil wellicht niet spelen, maar wel publiek zijn. Dit is een passief-actieve rol: het spel wordt door de deelnemer met meer afstand meebeleefd waardoor de deelnemer kan wennen. De therapeut anticipeert op de deelnemer door deze uit te nodigen met het meedoen van applaudisseren voor een spel waardoor de betrokkenheid kan toenemen. Ook andere laagdrempelige manieren van

aansluiten bij de deelnemer kunnen in deze fase helpen om de deelnemer actiever en daardoor meer betrokken te maken.

Help actief mee aan de vormgeving van het spel door bijvoorbeeld actief mee te spelen en bij een eventuele hapering van de speler te voorzien van speel ideeën op zijn/haar niveau. Hiermee zorg je ervoor dat het spel qua tijd, ritme en tempo voldoende doorloopt.

Zorg er voor dat er voldoende gerouleerd wordt tussen spelers zodat er een blijvende fantasiestroom aanwezig is voor de hele groep.

5 min. Aanvang van de sessie; welkom

- ◆ Heet iedere deelnemer welkom en nodig uit om aan tafel plaats te nemen
- ◆ Bied deelnemers koffie of thee aan
- ◆ Vraag deelnemers een leuk en een minder leuk moment van deze week te benoemen
- ◆ Ga na of er belemmeringen zijn om mee te spelen vandaag

5 min. Terugblik op de vorige sessie

De vorige keer was de eerste bijeenkomst. Wie weet nog wat we hebben gedaan? Inderdaad we hebben kennisgemaakt met elkaar, met dramatherapie en met de 5 basisgevoelens.

- ◆ Benoem voor elke deelnemer die momenten die een leuke spelervaring waren. Breng deze momenten in verband met het toen ervaren vrolijke gevoel.

1 min. Inleiding huidige sessie; uitleg doelen, inhoud en werkvorm

Vandaag starten we met het telefoonspel².

- ◆ Leg in het kort uit wat hiermee bedoeld wordt.

Maar voordat we kunnen beginnen met spelen, moeten we eerst deze ruimte inrichten.

Sessiekern

Tijd	Doelen	Inhoud	Middelen
5 min	De deelnemer ervaart spelplezier De deelnemer kent de speelruimte	I. Leg uit dat de eerste stap het bouwen van een decor is <i>We gaan met zijn allen eerst een decor bouwen met de materialen die we nodig hebben voor het telefoonspel. We maken op het speelvlak twee kamers die van elkaar gescheiden zijn door kamerschermen. Je kunt elkaar dus niet zien. Wie wil er helpen? Welke materialen gaan we gebruiken? Gebruiken we ook de theaterlampen?</i>	Materiaal voor het decor, o.a.: kamer- schermen, 2 tafels, 2 telefoons, theater- lampen,

² Het telefoonspel wordt bekend verondersteld voor gebruikers van dit handboek

		<p><i>En welke muziek zetten we aan?</i></p> <p>II. Bouw actief mee aan het decor. Ondersteun en enthousiasmeer de deelnemer bij zijn bouwkunsten</p>	muziek
30 min	<p>De deelnemer ervaart spelplezier</p> <p>De deelnemer kan een kort gesprekje voeren tijdens de spelsituatie</p> <p>De deelnemer kent de speelruimte</p>	<p>I. Leg uit wat het telefoonspel inhoudt.</p> <p>◆ Vertel in ieder geval:</p> <p><i>Per keer zijn er twee spelers. Zij krijgen een opdrachtkaart. De spelers voeren een telefoongesprek met elkaar en maken daarbij gebruik van de opdrachtkaart. Het spel stopt als één van de spelers de hoorn op de haak legt/gooit. Het publiek geeft een applaus.</i></p> <p><i>Elke speler mag reageren zoals hij zelf wil. Als je als beller de opdrachtkaart pakt, lees je hem goed door en bedenk je hoe je de ander gaat bellen. Soms is dat leuk en soms is dat lastig, je kunt dan vragen of iemand jou wil helpen. Dit doe je door een time-out aan te vragen. Alle spelen doen we hier immers samen. Het telefoonspel stopt zodra één van de spelers de hoorn op de haak gooit. Om duidelijk te maken dat het spel is afgelopen, geef je elkaar een hand. De deelnemers die niet meespelen zijn publiek en geven nadien applaus</i></p> <p>◆ Maak gebruik van een roulatiesysteem zodat alle spelers aan bod kunnen komen.</p>	Besloten opdrachtkaarten
10 min	De deelnemer leert spelplezier te delen	<p>I. Nodig alle deelnemers uit op de spelvloer om te komen vertellen wat ze gezien en ervaren hebben</p> <p>◆ Benoem dat spontane spel ideeën van de spelers kunnen resulteren in komische en plezierige spelervaringen. Ook het vragen van een time-out en de daardoor ontstane oplossing wordt benadrukt.</p>	

15 min	De deelnemer ervaart spelplezier	<p>II. Introduceer het spelen met open opdrachtkaarten</p> <p><i>Het telefoonspel verloopt zo heel goed. Het is leuk omdat we met plezierige opdrachten bellen. Als het lastig wordt, dan kun je de hoorn op de haak gooien of om een time-out vragen. Drama is spelen, doen alsof. Deze week hebben jullie daarmee geoefend</i></p> <p><i>De volgende keer gaan we hetzelfde spel spelen, maar worden de opdrachten iets lastiger. We noemen dat spelen met open opdrachtkaarten. Om vast een beeld te geven van wat dit inhoudt, doen wij het een keer voor</i></p> <p>III. De therapeut en cotherapeut geven een voorbeeldspel met een open opdrachtkaart. Geef elkaar een hand als teken dat het spel is afgelopen en ontlok een applaus aan het publiek</p> <p>IV. Geef aan dat we nu met z'n allen de materialen gaan opruimen en daarna aan de tafel afsluiten met een bakje koffie of thee</p>	Open opdracht kaart(en)
---------------	----------------------------------	---	-------------------------

1 min. Samenvatting

Vandaag hebben we het telefoonspel gespeeld. Eerst hebben we een prachtig decor gebouwd. Super dat jullie met elkaar bedacht hebben welke materialen daar het beste bij gebruikt kunnen worden. En wat hadden we een plezier tijdens het telefoonspel!

5 min. Evaluatie

- ◆ Vraag aan elke deelnemer wat hij als leuk en minder leuk heeft ervaren
- ◆ Benoem wat je hebt gezien en leg hierbij de nadruk op plezierige en positieve activiteiten en ervaringen.

Deelnemersvolgkaart

- ◆ Vul het formulier (samen met deelnemer) in.

Afsluiting

- ◆ Sluit af met de deelnemer te bedanken en een goede week toe te wensen.

Terugkoppeling

Stuur de deelnemersvolgkaart en eventuele aanvullende informatie naar het (professionele) netwerk van de deelnemer

Bij problemen wordt er contact opgenomen met het (professionele) netwerk in overleg met de deelnemer.

Aantekeningen

FASE 1

LEREN SPELEN – OPEN STRUCTUUR

Doelen

- De deelnemer ervaart en deelt spelplezier
- De deelnemer kent de spelruimte
- De deelnemer kan een kort gesprekje voeren tijdens de spelsituatie
- De deelnemer en de therapeut bouwen contact op met elkaar (doorlopend in fase 1)
- De deelnemer ervaart verschillende gevoelens binnen de context van spel
- De deelnemer herkent de verschillende gevoelens (bij de speler)
- De deelnemer benoemt de verschillende gevoelens

Vorbereiding

Voor deze sessie zijn de volgende materialen nodig:

- Koffie, thee en verdere benodigdheden
- Materiaal telefoonspel:
 - twee kamerschermen
 - twee telefoons
 - twee speelblokken en twee speelstoelen
 - theaterlampen en muziek
 - open opdrachtkaarten appellerend aan de vijf basisgevoelens (prettige en onprettige/ lastige gevoelens)
- Flap-over, stiften, groene en rode markeerstift
- Audiovisuele middelen (opname- en afspeelapparatuur)
- Deelnemersvolgkaart (bijlage 1)

Suggesties voor de therapeut

Houd weer rekening met craving en weerstand. Maak dit indien mogelijk (en wenselijk) bespreekbaar (zie sessie1).

Voor het leren spelen in een open structuur worden doorgaans twee sessies uitgetrokken.

Het ervaren van gevoelens is voor deelnemers vaak lastig. Cliënten met verslavingsproblematiek hebben zich vaak aangeleerd gevoelens niet te voelen, te verdoven. In veel gevallen is er ook sprake van nare ervaringen en trauma's die men door gebruik van middelen probeert te vergeten. Voor deelnemers is het vaak een nieuwe of vergeten ervaring om weer stil te staan bij wat ze voelen. Door samen te spelen met de deelnemer veiligheid te creëren (bijvoorbeeld door theaternamen binnen een meer fictief telefoonspel te introduceren) kan rekening worden gehouden met de deelnemer.

Deelnemers vinden het vaak erg spannend dat er gebruik wordt gemaakt van opnames. Ze schamen zich en/of hebben er nare ervaringen mee. Ook speelt wantrouwen soms een rol, niet weten wat er gebeurt met de opnames. Leg nogmaals uit waarvoor de opnames worden gebruikt. Vertel dat de opnames zorgvuldig worden bewaard door de therapeut. Vraag daarna of er nog bezwaar is tegen gebruik van opnames en respecteer in deze fase de keuze van de deelnemer.

Zorg ervoor dat het materiaal voor het telefoonspel gestructureerd en geordend in de ruimte staan, zodat deelnemers overzicht hebben en makkelijker in spel kunnen komen.

Zie voor verdere suggesties eerdere sessies

5 min. **Aanvang van de sessie; welkom**

- ◆ Heet iedere deelnemer welkom en nodig uit om aan tafel plaats te nemen
- ◆ Bied deelnemers koffie of thee aan
- ◆ Vraag deelnemers een leuk en een minder leuk moment van deze week te benoemen
- ◆ Ga na of er belemmeringen zijn om mee te spelen vandaag

5 min. **Terugblik op de vorige sessie**

- ◆ Vraag de deelnemers wie nog weet waar het de vorige keer over ging. Vul desgewenst aan
- ◆ Benoem voor elke deelnemer die momenten die een leuke spelervaring waren. Breng deze momenten in verband met het toen ervaren vrolijke gevoel.

1 min. **Inleiding huidige sessie; uitleg doelen, inhoud en werkvorm**

Vandaag gaan we verder met het telefoonspel. De opdrachten kunnen iets lastiger zijn dan de vorige keer. Straks zal ik uitleggen waardoor dit komt. Eerst gaan we de ruimte weer inrichten.

Sessiekern

Tijd	Doelen	Inhoud	Middelen
5 min	De deelnemer ervaart spelplezier De deelnemer kent de speelruimte	I. Vraag wie nog weet hoe je het decor bouwt II. Bouw samen met de deelnemers het decor op	Materiaal voor het decor ³
20 min	De deelnemer ervaart verschillende gevoelens binnen de context van spel	I. Leg uit wat het telefoonspel met open opdrachtkaarten inhoudt ◆ Vertel in ieder geval: <i>We gaan net als de vorige keer het telefoonspel spelen. Het verschil met de vorige keer is dat de situaties op de opdrachtkaarten niet allemaal</i>	Open opdrachtkaarten, audiovisuele middelen

³ Zie Sessiekern leren spelen – besloten structuur

		<p><i>meer vrolijk zijn, zoals de vorige keer. Dat kan het lastiger maken.</i> <i>Verder gaan we ook opnames maken en deze terugkijken. Dit is vaak even wennen en kan spannend zijn.</i></p> <p>II. Speel als therapeut zelf in het eerste spel. Elke deelnemer komt vervolgens minimaal één keer aan bod als beller en één keer als telefoonbeantwoorder</p>	
30 min	<p>De deelnemer herkent de verschillende gevoelens (bij de speler)</p> <p>De deelnemer benoemt de verschillende gevoelens</p>	<p>I. Bekijk de scènes op dvd en vraag deelnemers welke gevoelens zichtbaar zijn</p> <p>II. Bekijk eerst het spel waarin de therapeut meedoet. Vraag deelnemers welke gevoelens hij heeft gezien.</p> <p>III. Schrijf alle gevoelens op een flap-over</p>	Flapover, stiften dvd-apparatuur
15 min	<p>De deelnemer herkent de verschillende gevoelens (bij de speler)</p> <p>De deelnemer benoemt de verschillende gevoelens</p>	<p>I. Leg uit dat het ene gevoel veel leuker is dan het andere gevoel.</p> <p>II. Maak gezamenlijk een onderscheid tussen prettige en lastige gevoelens door deze met kleuren te markeren</p>	Groene en rode markeer stift

1 min. Samenvatting

Vandaag hebben we, net als de vorige keer, het telefoonspel gespeeld. Eerst hebben we een prachtig decor gebouwd. Daarna hebben we met de opdrachtkaarten het telefoonspel gespeeld. We hebben gemerkt dat er verschillende soorten gevoelens zichtbaar werden en dat het ene gevoel prettig is en het andere niet.

Herkennen van je gevoelens is heel belangrijk, je bent het soms niet (meer) gewend stil te staan bij je gevoelens, maar ze bepalen wel wat je doet.

5 min. Evaluatie

- ◆ Vraag aan elke deelnemer wat hij als leuk en minder leuk heeft ervaren
- ◆ Benoem wat je hebt gezien en leg hierbij de nadruk op plezierige en positieve activiteiten en ervaringen.
- ◆ Benadruk hoe knap het is dat deelnemers over hun gevoelens hebben gepraat, terwijl dit heel moeilijk is

Deelnemersvolgkaart

- ◆ Vul het formulier (samen met deelnemer) in.

Afsluiting

- ◆ Sluit af met de deelnemer te bedanken en een goede week toe te wensen.

Terugkoppeling

Stuur de deelnemersvolgkaart en eventuele aanvullende informatie naar het (professionele) netwerk van de deelnemer

Bij problemen wordt er contact opgenomen met het (professionele) netwerk in overleg met de deelnemer.

Ter voorbereiding op volgende sessies is het van belang dat de therapeut en cotherapeut zich een beeld vormen van de emotionele huishouding van de deelnemers. Welke emoties uiten zij en welke niet, wat maakt dat zij dit zo doen, wat levert het de deelnemer op e.d.? In latere spelen kan deze kennis worden benut.

Aantekeningen

FASE 2

MISE-EN-SCÈNE SPELEN – EEN SCÈNE IN BEELD

Doelen

- De deelnemer ervaart spelplezier en doet succeservaringen op
- De deelnemer kan spontaniteit uiten en vrijheid ervaren t.b.v. een creatieve expansie
- De deelnemer kan een kort verhaaltje omzetten in kort spel/mise-en-scène
- De deelnemer luistert naar en speelt in het spel van de verhalenverteller/regisseur
- De deelnemer speelt en praat over verslaving 'in het algemeen'
- De deelnemer ervaart en (h)erkent craving in spelsituaties
- De deelnemer kan samenwerken
- De deelnemer kan positieve feedback geven

Vorbereiding

Voor deze sessie zijn de volgende materialen nodig:

- Koffie, thee en verdere benodigdheden
- Ruim gesorteerde rekwisieten en materialen, in ieder geval theaterverlichting, muziek/effecten, verkleedkleden, gordijn, rijdend decor
- Audiovisuele middelen (opname- en afspeelapparatuur) en cut-bord (filmbord)
- Deelnemersvolgkaart (bijlage 1)

Suggesties voor de therapeut

In fase 2 is het doel om op een eenvoudige, snelle en doeltreffende manier een korte scène te spelen. De therapeut helpt de verhalenverteller zijn verhaal in een scène te structureren. Dit doet hij op directieve wijze. De therapeut versiert en kleedt de scène in zijn geheel bijna in door goed af te stemmen op de behoefte van de deelnemer. Hij begeleidt de deelnemer in het ontstaan van een esthetische illusie met alle materialen die daar bij de deelnemer appèl op kunnen doen. Het belangrijkste van dit spel is dat de verteller ontsteld kan zijn van zijn beleving, zijn productie, zijn mise-en-scène. Het mag er zijn, het thema mag worden aangeraakt en wordt niet vermeden.

Veelal zijn de aangedragen thema's voor de buitenstaander meer confronterend van aard dan voor de deelnemer zelf. De film is kort, kent veel spektakel en een hoog sensatiegehalte. De deelnemer zoekt als het ware deze confrontatie op en de therapeut stuurt dan ook op deze confrontatie aan door verslavingsthema's te introduceren. Voorbeelden daarvan zijn: de overval, de drugsdeal, autoriteit en gezag, eenzaamheid. De betrokkenheid van de deelnemer en beleving met zijn spel kan geoptimaliseerd worden door deze te vertalen in karakteristieke rollen, bijvoorbeeld de politiemann en de zwerver of een erg realistische drugsdeal cq. overval waarbij alle betrokken rollen en hun emotionele lading kort uitgebeeld mogen worden.

Fase 2 neemt doorgaans twee à drie sessies in beslag. Dit is naar eigen inzicht van de therapeut en cotherapeut. Elke deelnemer komt één keer aan bod. Ook de therapeut bedenkt een mise-en-scène met een verslavingsthema.

Het gaat niet zo zeer om het procesmatige naar de scène toe, maar juist om het resultaat: het moet schitteren en indrukwekkend zijn waardoor een gevoel van trots en verwondering bij de deelnemer over zijn expressie kan ontstaan. De spelende deelnemer durft te leren spelen binnen een "doen alsof" spel.

De therapeut let er op dat er geoefend wordt met reflecteren op de rol en niet op de speler zelf. In dit stadium van de therapie is dat veiliger daar reflectie op de speler confronterend kan zijn voor de verslaafde met een patroon van veelal vermijgend gedrag.

Zie voor verdere suggesties eerdere sessies

5 min. **Aanvang van de sessie; welkom**

- ◆ Heet iedere deelnemer welkom en nodig uit om aan tafel plaats te nemen
- ◆ Bied deelnemers koffie of thee aan
- ◆ Vraag deelnemers een leuk en een minder leuk moment van deze week te benoemen
- ◆ Ga na of er belemmeringen zijn om mee te spelen vandaag

5 min. **Terugblik op de vorige sessie**

- ◆ Vraag de deelnemers wie nog weet waar het de vorige keer over ging. Vul desgewenst aan

Terugblik telefoonspel: *vorige keer hebben we door het doen van het telefoonspel kunnen merken hoeveel verschillende gevoelens er zijn. We hebben ze gevoeld, erover gepraat en geleerd dat er prettige en onprettige gevoelens zijn. We hebben het ook gehad over hoe jullie gewend zijn met gevoelens om te gaan: gebruiken en ze proberen weg te stoppen.*

Terugblik mise-en-scène: *vorige keer hebben we een zelfbedacht verhaal van ... (naam deelnemer) uitgespeeld. Hoe ging dat ook alweer? Dat is zo fantastisch gelukt omdat iedereen daar zo goed in heeft meegedacht en gespeeld. Heeft er iemand nog vragen over?*

- ◆ Benoem voor elke deelnemer die momenten die een goede spelervaring waren. Breng deze momenten in verband met het toen ervaren gevoel.

1 min. **Inleiding huidige sessie; uitleg doelen, inhoud en werkvorm**

Vandaag gaan we een toneelstuk maken van een verhaal van.....(naam deelnemer). We gaan hier een opname van maken en deze terugkijken. Wie is vandaag aan de beurt? Is het gelukt een scène te bedenken?

Sessiekern

Tijd	Doelen	Inhoud	Middelen
Max. 30 min per scène	Zie doelen blz 36	<p>I. De therapeut in de rol van regisseur nodigt de deelnemer in de rol van verhalenverteller uit op de speelvloer en vraagt waar hij/zij een film van wil maken</p> <p>◆ Maak hierbij gebruik van de volgende vragen: - Waar speelt de scène zich af?</p>	Ruim gesorteerde rekwisieten en materialen

		<ul style="list-style-type: none"> - Wie spelen daar in mee? - Wat doen zij daar? - Hoe doen zij dat? - E.d. 	
		II. De verhalenverteller verdeelt de rollen en zoekt passende kleding uit, met hulp van de regisseur	
		III. De verhalenverteller verdeelt de rollen van cameraman en muziektechnicus, met hulp van de regisseur	
		IV. De verhalenverteller en regisseur zoeken passende muziek uit	
		V. De spelers bouwen met elkaar een passend decor en lichtplan	
		VI. De regisseur vertelt kort en bondig wat er in de scène chronologisch en eenduidig in handelingen van de speler wordt verwacht Hij deelt de gehele scène krachtig ingekaderd in. Hij draagt er zorg voor dat de camera en muziek op tijd lopen.	
		VII. De scène wordt kort en bondig gespeeld.	
		VIII. Aan het eind van de film geeft een ieder applaus	
		IX. Gezamenlijk wordt de film terugkeken. Deelnemers geven elkaar (positieve) feedback	

1 min. Samenvatting

In deze bijeenkomst hebben we een film gemaakt van ...(naam deelnemers). Een ieder van ons kan een film maken. We krijgen een prachtige film doordat de filmmaker een prachtige scène heeft bedacht, we met zijn allen goed rollen kunnen spelen, decor kunnen bouwen en muziek ter ondersteuning van de film kunnen uitzoeken en de cameraman prachtig kan filmen. Wat een mooi resultaat.

5 min. Evaluatie

- ◆ Vraag aan elke deelnemer wat hij als leuk en minder leuk heeft ervaren
- ◆ Benoem wat je hebt gezien en leg hierbij de nadruk op plezierige en positieve activiteiten en ervaringen.

Deelnemersvolgkaart

- ◆ Vul het formulier (samen met deelnemer) in.

Afsluiting

- ◆ Sluit af met de deelnemer te bedanken en een goede week toe te wensen.

Terugkoppeling

Stuur de deelnemersvolgkaart en eventuele aanvullende informatie naar het (professionele) netwerk van de deelnemer. Het is belangrijk dat het netwerk op de hoogte is van het thema dat door de deelnemer ter expressie is gebracht. Mogelijk komt de deelnemer er op terug, nu of in een later stadium, en kan hier verder op door worden gegaan.

Bij problemen wordt er contact opgenomen met het (professionele) netwerk in overleg met de deelnemer.

Aantekeningen

TUSSENEVALUATIE

Doelen

- De deelnemer vergroot zelfwaardering en eigenwaarde (door succeservaringen te evalueren)
- De deelnemer ervaart dat samenwerken in de groep een positief gevoel geeft
- De deelnemer reflecteert op zijn eigen gevoelens en handelingen
- De deelnemer brengt het spel in verband met zijn verslavingsachtergrond
- De deelnemer maakt de overgang naar fase 3 van de module

Vorbereiding

Voor deze sessie zijn de volgende materialen nodig:

- Koffie, thee en verdere benodigdheden
- Opnames en afspeelapparatuur
- Flap-over en stiften
- Deelnemersvolgkaart (bijlage 1)

Suggesties voor de therapeut

De tussenevaluatie neemt één sessie in beslag.

De tussenevaluatie is voornamelijk bedoeld als moment om te reflecteren op eigen gevoelens en gedrag. Deelnemers kijken nogmaals de opnames terug en positieve ervaringen worden uitgelicht met het doel eigenwaarde en zelfwaardering te vergroten. Het is dan ook belangrijk om als therapeut hier actief in te redigeren: leg de focus op die momenten in het spel die goed gingen en vraag deelnemers ook om positieve feedback op elkaar. Mocht aandacht van deelnemers meer uitgaan naar wat niet goed ging, probeer dit dan om te buigen of er een meer neutrale lading aan te geven.

Het reflecteren op eigen gevoel en gedrag is een doel op zich. Zorg er als therapeut voor dat je dit stimuleert en bewaakt. Er wordt gebruik gemaakt van de 3 G's om dit proces te kaderen⁴.

Mogelijk hebben de deelnemers in andere trainingen al kennism gemaakt met de 5 G's (o.a. ook onderdeel van de module Mijn Gebruik). Het kan verwarrend voor ze zijn dat er in deze module gewerkt wordt met 3 G's. Reden dat hier van 3 G's wordt uitgegaan is dat in deze module een appèl wordt gedaan op emoties en gevoelens die veelal (voorbewust) besloten liggen in het lichaam van de deelnemer. Door actief te spelen kunnen deze (opnieuw) ervaren en bewust worden. Het is van belang dit in te kaderen door de gevoelens te koppelen aan de gebeurtenis en het gedrag. Wanneer de G van gedachte wordt toegevoegd, verschuift de aandacht naar de ratio, het cognitieve. Hierdoor bestaat de kans dat het gevoel (weer) wordt vermeden. Gevolg kan worden toegevoegd, maar is in feite een nieuwe gebeurtenis. Zorg dat je deelnemers een goede uitleg geeft hierover.

De tussenevaluatie markeert ook de overgang naar fase 3 van de module. Het is belangrijk om als therapeut in te schatten of deelnemers hier aan toe zijn. Belangrijke vragen om jezelf te stellen zijn:

- is de deelnemer voldoende in staat tot spelen?

⁴ Er kan (o.a.) gebruik gemaakt worden van onderwerp 2 van de training Mijn Gebruik

- mag verslaving en trek besproken worden?
- zo nee, kan deze deelnemer toch mee naar fase 3 zonder overvraagd te worden (bijvoorbeeld door de deelnemer als laatste aan bod te laten komen, minder de diepte in te gaan met zijn verslavingsverhaal o.i.d.)

Afhankelijk van de uitkomsten kan besloten worden fase 2 te verlengen, fase 3 in te gaan met een deel van de groep (en de module voor deelnemers die er niet aan toe zijn tijdelijk te stoppen) of met de hele groep naar fase 3 te gaan (met eventuele aanpassingen voor deelnemers die er nog niet aan toe zijn). Dit laatste verdient de voorkeur.

De tussenevaluatie dient ook als doel het groepsgevoel te bekrachtigen en deelnemers te laten ervaren dat samenwerken verrijkend is (je hoeft het niet allemaal alleen te doen, je hebt steun aan elkaar). Een suggestie is om als therapeut en cotherapeut een spontane creatie (rondom een thema dat op dat moment leeft bij deelnemers) uit te spelen die de groep kan regisseren en filmen. Bijkomend effect is dat deelnemers zich serieus genomen voelen waardoor zelfwaardering en eigenwaarde kunnen toenemen.

Zie voor verdere suggesties eerdere sessies.

5 min. Aanvang van de sessie; welkom

- ◆ Heet iedere deelnemer welkom en nodig uit om aan tafel plaats te nemen
- ◆ Bied deelnemers koffie of thee aan
- ◆ Vraag deelnemers een leuk en een minder leuk moment van deze week te benoemen
- ◆ Ga na of er belemmeringen zijn om mee te doen vandaag

1 min. Terugblik op de vorige sessie

We hebben de vorige keren scènes gespeeld die met verslaving te maken hebben. Spannende situaties, die voor sommigen ook echt zijn geweest. het zijn prachtige filmpjes geworden, jullie hebben het met elkaar heel goed gedaan!

1 min. Inleiding huidige sessie; uitleg doelen, inhoud en werkvorm

Vandaag gaan we de filmpjes opnieuw bekijken. We doen dat om nog een keer te kunnen genieten van elkaars werk. Om trots te zijn op jezelf, dat je dit nu hebt gemaakt. We doen het ook om nog eens na te denken en te praten over wat er in de filmpjes te zien is. We maken daarbij ook gebruik van de 3 G's. Straks leg ik uit wat daarmee bedoeld wordt.

Sessiekern

Tijd	Doelen	Inhoud	Middelen
60 min	De deelnemer vergroot zelfwaardering en eigenwaarde De deelnemer	I. De therapeut nodigt de deelnemers uit te kijken naar de door hun gemaakte films ◆ De filmpjes worden achter elkaar getoond, met na elk filmpje een kort moment voor	Af speel- apparatuur, opnames

	<p>ervaart dat samenwerken in de groep een positief gevoel geeft</p> <p>De deelnemer reflecteert op zijn eigen gevoelens en handelingen</p> <p>De deelnemer brengt het spel in verband met zijn verslavingsachtergrond</p> <p>De deelnemer maakt de overgang naar fase 3 van de module</p> <p>De deelnemer ervaart dat samenwerken in de groep een positief gevoel geeft</p>	<p>applaus en om te bekrachtigen hoe goed de film in elkaar zit. Een uitgebreide evaluatie volgt later</p> <p>II. Leg uit dat we de filmpjes nog een keer gaan kijken, maar dat we dan uitgebreider stil gaan staan bij wat er gebeurt.</p> <p>III. Leg uit dat we daar de 3 G's bij gebruiken en geef hier uitleg over</p> <p>IV. Vraag de deelnemer over zijn film aan de hand van de volgende vragen</p> <ul style="list-style-type: none"> - waar speelt de scene zich af? - wie spelen er in mee (ev. waarom deze rolverdeling)? - wat gebeurt er? - hoe voelen de spelers zich? - wat doen ze vervolgens, hoe hangt dit gevoel samen met hun gedrag? <p>V. Leg het verband met verslaving in het algemeen en, waar mogelijk, met de eigen verslavingsgeschiedenis van de deelnemer</p> <p>◆ Door het reflecteren en evalueren, met name door de verdieping die wordt aangebracht in stap V, wordt langzaamaan de overgang gemaakt naar fase 3: de eigen verslavingsgeschiedenis komt meer in beeld, reflectie gaat meer over de speler zelf en minder over de rol.</p> <p>◆ Na alle evaluaties komt vaak een spontane creatie naar boven, deze zou vorm kunnen krijgen door met z'n allen een film te maken. het uitspelen van deze film kan bijdrage aan de overgang naar fase 3. Het benadrukt ook het groepsgevoel, samenwerken.</p>	<p>Flap-over, stiften</p>
--	--	--	---------------------------

5 min. Samenvatting

Vandaag hebben we de filmpjes nog een keer bekeken en uitgebreid gepraat en nagedacht over wat we voelden en deden. In de door jullie gemaakte filmpjes komen allerlei gebeurtenissen voor. Elk filmpje is eigenlijk een verhaal dat door jullie zelf is bedacht en daarna in beeld/ film is gebracht. Het zijn gebeurtenissen die jullie aandacht hebben, je hebt het niet zomaar verzonnen er gebeurt echt wat! Het gaat over verslaving en wat daar allemaal bij kan horen, vaak ook over jullie eigen ervaringen.

Bijvoorbeeld de film van.....(naam deelnemer).....Daar gebeurde.....(gebeurtenis).....en de speler voelde zich toen(basisemotie).....en deed het volgende.....(gedrag).....

De volgende keer gaan we een stapje verder. We gaan dan jullie eigen verslavingsverhaal in beeld brengen. Vandaag hebben jullie weer laten zien hoe goed jullie verhalen kunnen maken en spelen als groep, super!

5 min. Evaluatie

- ◆ Vraag aan elke deelnemer wat hij als leuk en minder leuk heeft ervaren
- ◆ Benoem wat je hebt gezien en leg hierbij de nadruk op plezierige en positieve activiteiten en ervaringen.

Deelnemersvolgkaart

- ◆ Vul het formulier (samen met deelnemer) in.

Afsluiting

- ◆ Sluit af met de deelnemer te bedanken en een goede week toe te wensen.

Terugkoppeling

Stuur de deelnemersvolgkaart en eventuele aanvullende informatie naar het (professionele) netwerk van de deelnemer. Het kan nuttig zijn informatie te geven over het reflectieproces van de deelnemer, mogelijk heeft deze ontdekkingen gedaan over zichzelf die verdere aandacht behoeven. Het is ook raadzaam een terugkoppeling te geven over de 3 G's met de vraag aan het netwerk om samen met de deelnemer er verder mee te oefenen.

Bij problemen wordt er contact opgenomen met het (professionele) netwerk in overleg met de deelnemer.

Aantekeningen

FASE 3

DE VERSLAVING IN BEELD

Doelen

- De deelnemer reflecteert (op speelse wijze) op eigen ingebrachte verhalen in zelf vormgegeven spelen
- De deelnemer ervaart en benoemt verschillende gevoelens
- De deelnemer praat over eigen verslaving
- De deelnemer ervaart en (h)erkent trek/craving
- De deelnemer gaat moeilijke situaties aan ipv ze te vermijden
- De deelnemer kan steun aanvaarden van anderen
- De deelnemer ervaart eigen hoog-risicosituaties tijdens spel en brengt deze (verder) in kaart
- De deelnemer ervaart voor- en nadelen van gebruik tijdens spel en brengt deze (verder) in kaart
- De deelnemer vergroot probleembesef en bereidheid tot verandering

Vorbereiding

Voor deze sessie zijn de volgende materialen nodig:

- Koffie, thee en verdere benodigdheden
- Ruim gesorteerde rekwisieten en materialen, in ieder geval theaterverlichting, muziek/effekten, verkleedkleden, gordijn, rijdend decor
- Audiovisuele middelen (opname- en afspeelapparatuur) en cut-bord (filmbord)
- Deelnemersvolgkaart (bijlage 1)

Suggesties voor de therapeut

In fase 3 brengt elke deelnemer een eigen verhaal over zijn verslaving in één of meerdere scènes in beeld (bijvoorbeeld een drieluik van de eerste ervaring met middelen, start van het problematische gebruik en stoornis in gebruik van middelen). Per deelnemer is er in ieder geval één sessie nodig, afhankelijk van de emotionele lading en herkenning door andere deelnemers kan het nodig zijn een tweede sessie te besteden aan het verhaal van de deelnemer. De ervaring is dat bij circa één op de drie deelnemers een extra sessie nodig is. Uitgaande van de groep van zes deelnemers varieert de duur van fase 3 hierdoor van zes tot twaalf sessies (gemiddeld acht).

Deelnemers hebben vaak de neiging heftige emoties, trek en confrontaties te vermijden. Het is belangrijk dit als therapeut te herkennen, te benoemen en te (proberen te) doorbreken. Let daarbij niet alleen op de deelnemer die centraal staat, maar ook op de andere deelnemers.

De scènes worden door de gehele groep gespeeld, beleefd en ervaren waardoor een platform ontstaat voor het met elkaar delen en bepraten van eigen gebruik. Er ontstaat een zeer grote onderlinge emotionele betrokkenheid. Dit kan voor de deelnemers eng zijn, omdat ze het niet gewend zijn en vaak slechte ervaringen hebben met anderen. Het kan nodig zijn hier expliciet aandacht aan te besteden.

Deelnemers worden aan het denken gezet over hun eigen gebruik en welke keuze ze ten aanzien van gebruik in de toekomst willen/moeten maken. In deze fase van de module is het belangrijk dat de koppeling met verslaving doorlopend wordt gemaakt. De cotherapeut kan hierin een belangrijke rol hebben, door thema's uit de Motivatietraining

en uit Mijn Gebruik te koppelen aan de scènes van de deelnemer (m.n voor-en nadelen en hoog-risicosituaties lenen zich hier goed voor). Het ervaren van verbanden kan de deelnemer helpen bij het vergroten van probleembesef en het maken van een keuze.

Zie voor verdere suggesties eerdere sessies

5 min. **Aanvang van de sessie; welkom**

- ◆ Heet iedere deelnemer welkom en nodig uit om aan tafel plaats te nemen
- ◆ Bied deelnemers koffie of thee aan
- ◆ Vraag deelnemers een leuk en een minder leuk moment van deze week te benoemen
- ◆ Ga na of er belemmeringen zijn om mee te spelen vandaag

5 min. **Terugblik op de vorige sessie**

- ◆ Vraag de deelnemers wie nog weet waar het de vorige keer over ging. Vul desgewenst aan

Terugblik tussenevaluatie: de vorige keer hebben we de filmpjes nogmaals bekeken en er over gepraat met de 3 G's. Wie weet nog welke dit waren? En wie weet nog wat er allemaal gebeurde in de filmpjes?

Terugblik verslaving in beeld: de vorige keer hebben we het verhaal van ... (naam deelnemer) gemaakt en gespeeld. Wie weet nog waar het verhaal over ging? Wat gebeurde er/voelde hij/deed hij?

1 min. **Inleiding huidige sessie; uitleg doelen, inhoud en werkvorm**

Vandaag gaan we een toneelstuk maken van het verhaal van.....(naam deelnemer). We gaan hier een opname van maken en deze terugkijken. Wie is vandaag aan de beurt?

Sessiekern

Tijd	Doelen	Inhoud	Middelen
Minimaal 45 min per deelnemer	Zie doelen blz 46	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Eén of meerdere scènes worden (achter elkaar) volgens onderstaande stappen gemaakt, gespeeld en gefilmd. I. De therapeut in de rol van regisseur nodigt de deelnemer die aan de beurt is uit op de speelvloer en vraagt de deelnemer welk verhaal gespeeld gaat worden ◆ Maak hierbij gebruik van de volgende vragen: <ul style="list-style-type: none"> - Waar speelt het zich af/waar ben je? - Wie zijn er nog meer? - Wat doet iedereen? - Hoe doen zij dat? 	Ruim gesorteerde rekwisieten en materialen, audiovisuele middelen

		<ul style="list-style-type: none"> - Wat voel je? - E.d. <p>II. De deelnemer verdeelt de rollen en zoekt passende kleding uit, met hulp van de regisseur</p> <p>III. De deelnemer verdeelt de rollen van cameraman en muziektechnicus, met hulp van de regisseur</p> <p>IV. De verhalenverteller en regisseur zoeken passende muziek uit</p> <p>V. De spelers bouwen met elkaar een passend decor en lichtplan</p> <p>VI. De regisseur vertelt kort en bondig wat er in de scène chronologisch en eenduidig in handelingen van de speler wordt verwacht. Hij deelt de gehele scène krachtig ingekaderd in. Hij draagt er zorg voor dat de camera en muziek op tijd lopen.</p> <p>VII. De scène wordt kort en bondig gespeeld.</p> <p>VIII. Aan het eind van de scène geeft een ieder applaus</p> <p>IX. De regisseur vraagt de deelnemer of de scène zo goed is of dat hij nog iets wil veranderen. Eventueel wordt de scène nogmaals gespeeld, anders door naar de volgende scène</p>	
Minimaal 15 min per deelnemer		<p>I. Gezamenlijk wordt de film terugkeken. Deelnemers geven elkaar (positieve) feedback</p> <p>II. Waar nodig en mogelijk wordt het verhaal van de deelnemer in verband gebracht met onderwerpen uit de Motivatietraining en uit Mijn Gebruik (bijvoorbeeld ervaren van trek, voor- en nadelen van gebruik, hoog-risicosituaties)</p> <p>III. Sluit af met een applaus</p>	Afspeel apparatuur, filmpje, ev. flap-over, stiften

1 min. Samenvatting

In deze bijeenkomst hebben we een film gemaakt van het verhaal van...(naam deelnemer). We hebben geleerd dat... (thema Motivatietraining/Mijn Gebruik, bijvoorbeeld je rot voelen een hoog-risicosituatie is voor ...(naam deelnemer) en misschien herkennen anderen dit bij zichzelf).

Het is weer een prachtige film geworden, doordat iedereen hard heeft gewerkt en een rol wilde/mocht hebben in het verhaal.

5 min. Evaluatie

- ◆ Vraag aan elke deelnemer wat hij als leuk en minder leuk heeft ervaren
- ◆ Benoem wat je hebt gezien en leg hierbij de nadruk op plezierige en positieve activiteiten en ervaringen.

Deelnemersvolgkaart

- ◆ Vul het formulier (samen met deelnemer) in.

Afsluiting

- ◆ Het kan leuk zijn de deelnemers te vragen een gast uit te nodigen voor de laatste sessie. Dit kan een behandelaar zijn of een vriend of familielid. Indien daarvoor gekozen wordt, is het raadzaam dit aan het eind van fase 3 te bespreken met de deelnemers en eventueel afspraken te maken met elkaar over bijvoorbeeld aantal gasten per persoon. Mochten deelnemers familie of vrienden willen uitnodigen, dan kunnen zij dit ruim voor de laatste bijeenkomst doen.
- ◆ Sluit af met de deelnemer te bedanken en een goede week toe te wensen.

Terugkoppeling

Stuur de deelnemersvolgkaart en eventuele aanvullende informatie naar het (professionele) netwerk van de deelnemer. Het is belangrijk dat het netwerk op de hoogte is van het verhaal dat door de deelnemer ter expressie is gebracht. Mogelijk komt de deelnemer er op terug, nu of in een later stadium, en kan hier verder op door worden gegaan.

Bij problemen wordt er contact opgenomen met het (professionele) netwerk in overleg met de deelnemer.

Aantekeningen

AFSLUITING, EVALUATIE EN AFSCHEID

Doelen

- De deelnemer krijgt een beoordeling van deelname
- De deelnemer krijgt een certificaat.
- De inhoud van de module wordt geëvalueerd.

Vorbereiding

De laatste sessie vergt enige voorbereiding. Er moeten certificaten gemaakt/besteld worden voor de deelnemers. Het is wenselijk dat een eindverslag geschreven en besproken is met de deelnemer. Houd in je planning rekening met de voorbereidingstijd die nodig is tussen de laatste sessie van de module en deze afsluitende sessie. Het kan raadzaam zijn hier enige weken tussen te laten.

Het kan leuk zijn de deelnemers voor deze laatste sessie iemand te laten uitnodigen die ze graag aanwezig zouden zien (behandelaar, familie, vriend e.d.). Indien daarvoor gekozen wordt, is het raadzaam deze mogelijkheid tijdig te bespreken met de deelnemers en eventueel afspraken te maken met elkaar over bijvoorbeeld aantal gasten per persoon. Mochten deelnemers familie of vrienden willen uitnodigen, dan kunnen zij dit ruim voor de laatste bijeenkomst doen.

Voor deze sessie zijn de volgende materialen nodig:

- Koffie, thee en verdere benodigdheden.
- Koeken of taart.
- Eindverslagen (Bijlage 2).
- Certificaten
- Gasten (eventueel)

Suggesties voor de therapeut

Zorg ervoor dat je als therapeut en cotherapeut de sfeer neerzet en bewaakt. Zeker als er ook gasten aanwezig zijn, ontstaat vaak een andere dynamiek dan tijdens de module. Het is belangrijk dat deze laatste sessie positief en gezellig is.

5 min. Aanvang van de sessie; welkom

- ◆ Heet iedere deelnemer welkom en nodig uit om aan tafel plaats te nemen
- ◆ Bied koffie of thee aan (en taart!)

3 min. Terugblik op de vorige sessie; bespreken opdracht

De vorige keer hebben we het verhaal van ...(naam deelnemer) gemaakt en gefilmd. Het is, net als de andere filmpjes, weer heel mooi geworden. We hadden ook besproken dat jullie iemand mochten uitnodigen. Dat is gelukt zo te zien!

- ◆ Vraag deelnemers hun gasten te introduceren.

Vertel: wie heb je meegenomen en waarom?

2 min. Inleiding huidige sessie; uitleg doelen, inhoud en werkvorm

Vandaag gaan we de module feestelijk afsluiten.

We gaan terugblikken op wat we allemaal hebben gedaan tijdens de module. Daarnaast zullen wij wat vertellen over hoe we vinden dat jullie het hebben gedaan. We willen natuurlijk ook graag van jullie horen wat jullie van de module vonden.

Sessiekern

Tijd	Doelen	Inhoud	Middelen
10 min.		<p>I. Vraag de deelnemers (hun gasten) iets te vertellen over wat we gedaan hebben tijdens de module.</p> <p>◆ Zorg dat het een interactief geheel wordt. Stel ook vragen aan de gasten of laat de gasten vragen stellen aan de deelnemers.</p>	
ca 5 min per deelnemer.	<p>De deelnemer krijgt een beoordeling van deelname</p> <p>De deelnemer krijgt een certificaat.</p>	<p>I. Licht kort per deelnemer toe hoe het is gegaan en wat je vond van diens deelname. De informatie uit het eindverslag kan hierbij gebruikt worden als leidraad. Geef ook aan wat je advies is voor een eventueel vervolg</p> <p>II. Reik het certificaat uit.</p>	Eind verslagen, certificaten
10 min.	De inhoud van de module wordt geëvalueerd.	<p>I. Vraag de deelnemers hoe ze de module hebben ervaren.</p> <p>◆ Gebruik de volgende vragen als leidraad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat vond je van de module? - Welke onderdelen vond je leuk/minder leuk? - Wat heb je ervan geleerd? - Heb je verbeterpunten voor ons? 	

Aantekeningen

Bijlagen

The word 'Bijlagen' is rendered in a large, bold, 3D-style font. The letters have a vertical gradient from dark brown at the top to bright yellow at the bottom. The font is slightly slanted to the right. Below the main text, there is a smaller, semi-transparent shadow of the word 'Bijlagen' that appears to be cast onto a surface.

Module 'Op verhaal komen'**Algemeen**

Naam deelnemer:	Datum:	Aanwezig:
-----------------	--------	-----------

Deelnemer: motivatie, rol, resultaat

--

Samenvattend/aanbod

--

Algehele nabeschuiving/aandachtspunten volgende sessie

--

Eindverslag 'Op verhaal komen'

Naam deelnemer
 Afdeling
 Behandelverantwoordelijke
 Therapeut/cotherapeut
 Datum
 Periode

Inhoud van de training: uitgangspunt, doelstellingen en werkwijze

Uitgangspunt

De module **Op verhaal komen**, sluit aan bij en is ondersteunend aan de cognitief gedragstherapeutische deeltrainingen, 'Het Begin (motivatietraining) en Mijn Gebruik, van de leefstijltraining Ge-zonder leven.

De titel **'Op verhaal komen'** doet recht aan de verslaafde deelnemer die moet wennen aan zijn nieuwe omgeving, deze moet leren accepteren en gemotiveerd moet worden om aan behandeling voor zijn verslaving te beginnen. Het vertrekpunt binnen dramatherapie is het verkrijgen en het maken van spelcontact. Uiteindelijk vertellen deelnemers hun eigen verhaal en brengen zij hun verslaving in beeld in één of meerdere scènes waardoor een andere kijk op hun verslaving kan ontstaan. Zij komen op verhaal.

Met de groep, in de verschillende dramatherapeutische werkvormen, plezier beleven zorgt voor ontspanning, plezier en verbondenheid. Hierdoor ontstaat het vertrouwen dat nodig is om in de groep in dramatherapie aan eigen probleem/verslavings-situaties te kunnen gaan werken. De deelnemers vertellen elkaar op den duur hun 'verslavings'-verhaal en groepsgenoten spelen daar graag een actieve rol in. Iets voor elkaar kunnen doen/betekenen, het altruïsme groeit. Het op afstand 'als toeschouwer' kijken naar het spel van een groepsgenoot en kunnen zien en horen hoe groepsgenoten in vergelijkbare, 'verslavende' situaties hebben gereageerd, geeft steun, inzicht en herkenning.

Deelnemers geven aan dit als stimulerend te ervaren waardoor een intrinsieke motivatie tot behandeling groeit.

Juist de speelse context kan de deelnemer uit een passieve en negatieve gesteldheid weglukken. De meerwaarde van dramatherapie aan verslaafde deelnemers wordt vooral tastbaar als er bij de deelnemer sprake is van een impasse in het handelen die om een min of meer beschermende, verhullende wijze van benaderen vraagt.

Doelstellingen

Algemeen

- Vergroten en/of ontwikkelen van probleembesef en (dus) motivatie voor verandering/ bereidheid tot veranderen.

Specifiek

- Kennismaken met en wennen aan een therapeutisch klimaat en therapeutische thema's.
- Zelfkennis, zelfvertrouwen en zelfreflectie vergroten. Eigen gedragspatronen herkennen.
- Bovenstaande doelen kunnen koppelen aan (eigen) verslaving (-sgedrag).

Werkwijze

De training bestaat uit drie fasen.

Fase 1 heet leren spelen en neemt 2 à 3 sessies in beslag. Plezier hebben is nodig om op het speelveld te komen. Doordat in de opbouw van de spel oefeningen niet direct het accent op persoonlijke situaties wordt gelegd ervaren deelnemers veiligheid.

Fase 2, mise-en-scène, duurt 2 tot 3 sessies. Wanneer voldoende veiligheid is ontstaan, brengen deelnemers vaak zelf situaties in die in de dagelijkse praktijk als probleem worden ervaren waardoor het spel steeds meer over verslavende thema's kan gaan maar nog niet persé over de eigen ervaring van de deelnemer zelf.

In de derde fase, verslaving in beeld, wordt in 1 à 2 sessies per deelnemer het eigen verhaal over verslaving van de deelnemer in beeld en spel gebracht.

Verloop van de therapie/resultaat deelnemer

Samenvatting en advies/vervolg

Mening deelnemer

De rol van de co therapeut

Het therapeutisch milieu (waar cliënten wonen, werken, onderwijs volgen en hun vrije tijd doorbrengen) als leef- en leeromgeving vormt de basis van de behandeling.

Binnen het therapeutisch milieu worden cliënten onnadrukkelijk (bijvoorbeeld tijdens de maaltijd, afwas of de wandeling) en nadrukkelijk (bijvoorbeeld tijdens trainingen) uitgenodigd om te praten over hun gebruik en verslaving.

Sociotherapeuten zijn trainer van verslavingsmodules en co-therapeut bij de drama therapeutische module. Zij vormen de verbinding tussen training, Dramatherapie en therapeutisch milieu. Zij moedigen cliënten aan en ondersteunen hen bij het toepassen van nieuw geleerd gedrag in verschillende situaties (generalisatie).

De co therapeut tijdens Dramatherapie:

Om drama therapeutische sessie zo functioneel en doeltreffend te laten verlopen, kan er het volgende verwacht worden van de co therapeut:

- Bewaken van de veiligheid
- Nauw samenwerken met de vaktherapeut en meebewegen in de mogelijkheden en onmogelijkheden bij de oefeningen (verlengstuk van de therapeut in woord, houding en handelen)
- Motiveren en activeren van de cliënt wanneer er sprake lijkt te zijn van terughoudendheid;
- Kennis van verslaving en middelengebruik
- Verbinding leggen met de verslavingsmodules

De co therapeut in de sociotherapie:

Om Dramatherapie te laten integreren en de cliënt te ondersteunen kan de co therapeut het volgende doen:

- Met de cliënt terugkomen op (bijv. tijdens een contactmoment) ervaringen tijdens Dramatherapie
- Met de cliënt huiswerkopdrachten voorbereiden en bespreken
- Met de cliënt ervaringen verder uitwerken en manieren te zoeken om dit in gesprek te brengen met de therapeut (aanreiken van adviezen om het contact tussen cliënt en therapeut te versterken)

- Moeilijke situaties overnemen (indien gewenst) en als doorgeefluik fungeren tussen cliënt en therapeut
- Verbinding leggen met de verslavingsmodules
- Evt. Verslaglegging schrijven voor collega's en andere betrokken disciplines (naast de verslaglegging van de therapeut)
- Aandacht hebben voor de wijze waarop opgedane kennis bij cliënten vanuit Dramatherapie gehanteerd wordt op de afdeling.
- De cliënt wijzen op situaties die van belang kunnen zijn om mee te nemen naar de dramatherapie
- Aandacht hebben voor signalen van collega's en andere betrokken disciplines die van belang kunnen zijn voor dramatherapie.

De samenwerking tussen co therapeut en therapeut:

- De vaktherapeut "bijpraten" over ontwikkelingen (incidenten, stappenplannen e.d.) die van belang kunnen zijn voor de therapie
- Situaties samen met de therapeut kunnen voorspelen (uitbeelden) als verduidelijking voor de cliënt
- De leergroep evalueren en bijstellen op doeltreffendheid gericht op de groep en individueel
- Tactieken voorbespreken om ten tijde van het spel de situatie te bewerken c.q. manipuleren (bijv. voorbespreken van rolverdeling)
- Voldoende veiligheid ervaren en vertrouwen hebben in de samenwerking (samen kunnen spelen)

Vaardigheden en "eisen":

- Kennis hebben van de fasen van Dramatherapie en interventies tijdens Dramatherapie passend houden binnen het verloop van de fase (bijv. geen confrontatie met gedrag als de cliënt nog niet toe is)
- Kennis hebben van de achtergronden van de cliënt. Weet waar problematiek uit bestaat, in het bijzonder verslavingsproblematiek en bijkomende psychopathologie.
- Kennis hebben van de delictketen/ probleemgedrag
- Op de hoogte zijn van gebeurtenissen op de afdeling die mogelijk impact hebben op de gemoedsrust van de cliënt
- Op de hoogte zijn van onderling contact tussen de cliënten op de afdeling (conflicten, vriendschappen e.d.)

- Een positie als personeelslid op de afdeling hebben waaruit is gebleken “vertrouwensrelaties” aan te kunnen gaan met cliënten (zorgen dat er weinig barrières zijn tussen cliënten en co therapeut)
- Verbanden kunnen leggen tussen de waarnemingen tijdens Dramatherapie en het gedrag binnen de sociotherapie
- Koppelingen kunnen maken naar andere leergroepen en therapeuten en Co therapeuten voorzien van nuttige informatie

